

חֹדֶשׁ חֹדֶשׁ SIVAN TAMUZ ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Max Liebermann: *Zahradní pivnice De Oude Vink (U Staré pěnkavy) u Leidenu*, 1905, detail.
(K textu na stranách 14–15.)

PROHLÁŠENÍ K PLÁNOVANÉMU KONCERTU KANYEHO WESTA

Federace židovských obcí v České republice a Židovská obec Praha považují za nepřijatelné, aby v zemi, která prošla zkušeností holokaustu a která je stále domovem přeživších nacistického běsnění, vystoupil člověk, jenž veřejně a opakovaně šířil sympatie k nacismu a nenávisť nejen vůči Židům.

Hudebník Kanye West v minulosti opakovaně vyjadřoval obdiv k Adolfu Hitlerovi, označoval se za nacistu a šířil antisemitské výroky. Je krajně znepokojivé, že by autor těchto projevů mohl v České republice dostat veřejný prostor a že by komerční zájem mohl převážet nad jednoznačným odmítnutím podněcování rasové nenávisti.

Velká Británie mu v souvislosti s plánovaným vystoupením odepřela vstup do země. V Polsku a ve Švýcarsku byly jeho koncerty zrušeny, ve Francii se proti jeho vystoupení postavili představitelé státu i místní samosprávy a koncert byl odložen.

Vyzýváme všechny příslušné instituce a orgány, aby důsledně dbaly na dodržování právního řádu České republiky a nepřipustily, aby veřejný prostor byl využíván k šíření a podněcování jakékoli rasové či náboženské nenávisti.

5. května 2026

Petr Papoušek, předseda FŽO, Pavel Král, předseda ŽO Praha

fžo

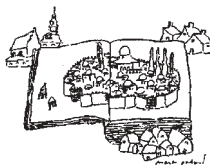
VELKÁ SYNAGOGA OŽIVÁ

Na rohu ulic Přízova a Spálená, kde nacisté v roce 1939 vypálili největší brněnskou židovskou svatyni, se v pátek 15. května 2026 přímo u odkrytých základů stavby konal pietní akt. Přítomni byli zástupci Židovské obce Brno, za Jiho-moravský kraj se zúčastnili náměstci hejtmana František Lukl a Jan Zámečník nebo krajský zastupitel Michal Doležel.

Jiho-moravský kraj se k podpoře projektu Velká synagoga ožívá přihlásil už v lednu letošního roku podpisem memoranda. Dalšími signatáři byly Židovská obec Brno, Ústav archeologické památkové péče Brno a společnost Brno Property Development. Cílem je, aby se z tohoto místa v centru Brna stala důstojná připomínka historie, která nekončí jen u učebnic dějepisu.

Pietní akt doprovodily šabatové písně v podání sboru Kantilény a modlitby představitelů židovské obce. Vzácným hostem byla Karen Kruger, která přijela z USA

AKTUALITY

a je pravnučkou Barucha Placzka – jednoho z nejvýznamnějších brněnských rabínů, který v synagoze působil.

žob

NOVÁ TÓRA PRO LAUDEROVY ŠKOLY

V Laudеровých školách se ve čtvrtek 21. května konala netradiční oslava. Celá škola přihlížela slavnostnímu vnesení svitku Tóry. A není to jen tak ledajaký svitek. Patřil kdysi Salomonovi Hugu Liebenovi, muži, který byl významnou postavou českého židovského života v první polovině 20. století. Podílel se mimo jiné na založení dnešního Židovského muzea v Praze. Tóru škole trvale zapůjčili jeho potomci. Svitek nechali opravit a věnovali ho k aktivnímu používání v Laudеровých školách.

Vnesení svitku provázela veliká radost. Takže se tancovalo, zpívalo a oslavovalo. Zazněla slova rabína o tom, jak důležité je mít svitek Tóry ve škole, a dokonce svitek, který je s osudy dětí v této škole spojený. Chodí do ní totiž šest Liebenových potomků.

lau

PAMĚTI EMILA PICKA

Dojemné a jedinečné setkání potomků zachránce a zachráněných proběhlo 15. května v čáslavské synagoze. Setkali se syn sira Nicholase Wintona, zachránce 669 dětí před jistou smrtí, a Angela Pick Greenway, pravnučka Emila Picka, dceře jednoho ze zachráněných.

Setkání se konalo v rámci slavnostního představení prvního vydání knihy *Paměti Ing. Emila Picka*. Emil Pick, zakladatel čáslavských chemických závodů Kosmos, patřil k výrazným osobnostem předválečného československého průmyslu. Publikace přináší osobní svědectví čáslavského průmyslníka a zároveň se jedná o unikátní historický dokument vzniklý během jeho věznění v Terezíně, kde paměti sepsal jako osobní vzkaz svým vnukům.

Kniha vyšla díky Nadačnímu fondu dr. Dagmar Lieblové, ve spolupráci s nakladatelstvím Stillus Press.

ODKAZ LIDSKOSTI

Do Brna přijel z Anglie (na motorce) Nicholas Winton mladší, syn zachránce dětí sira Nicholase Wintona. Na Sudetoněmecký sněm dorazil jako host, který chce mluvit hlavně o smíření. V rozhovoru pro Aktuálně.cz popsal, jak na něj protesty proti setkání působily a proč dnes Česko a Německo potřebují spíš budovat mosty než hledat nové nepřátele. „Jsou lidé, kterým se hodí ten hněv udržovat při životě. Někteří politici a různí lidé, protože jim to přináší podporu. Pak lidé, kteří si myslí, že mohou mít jednodušší život, když budou z něčeho vinit někoho jiného. Nebo třeba zahraniční aktéři, kteří chtějí destabilizovat demokracii tím, že mezi lidmi zasévají vnitřní konflikty.“

Na otázku, zda se jeho otec někdy konkrétně k odsunu sudetských Němců vyjádřil, odpověděl: „Můj otec se k tomuhle období života vracel jen velmi nerad. Nebyl to člověk, který by chtěl zůstat uvězněný v minulosti. Naopak věřil, že lidé by měli hledat cestu kupředu, odpouštět si a snažit se posunout dál. Myslím, že právě to byl celý princip jeho života a toho, co dělal. A já se dnes snažím ten jeho odkaz lidskosti, smířlivosti a porozumění nést dál. I to byl jeden z důvodů, proč jsem přijal pozvání do Brna a přijel sem.“

Aktuálně.cz

OBSAH

Projev JUDr. Josefa Baxy na Tereziánské trýzně 2026 3
Komentář k Tóře 4–5
Važte si toho, co máte – rozhovor s izraelským velvyslancem A. Weissbrodem 6–7, 9
Nadechnutí na prérí – 25. ročník Českého workshopu v Nebrasce 8–9
Arnošt Lustig stoletý 10–11
Památník válečným zaměstnancům Židovského muzea 11
Přístav u oceánu – La Rochelle 12–13
Výstava německého impresionismu v Muzeu Barberini 14–15
Letní sídlo Maxe Liebermanna 16–17
Zemřela Nina Michajlovna Litvinova 17
Max Brod: Sen o Franzi Kafkovi 18–19
Umelecká kolaborácia 1939–1945 20
Izrael: Jde o samu realitu 21
Výběr z českých médií 22
Jarcajt v Holešově 23
Zprávy, kultura, inzerce 24–27
Zprávy ze světa 28

Terezínská tryzna, každoroční vzpomínková akce k uctění obětí nacistické perzekuce, se letos uskutečnila 17. května, 81 let po osvobození republiky a ukončení druhé světové války. Hlavní projev za účasti prezidenta republiky Petra Pavla, dalších nejvyšších ústavních činitelů a reprezentantů zastupitelských sborů zemí, jejichž příslušníci byli v Terezíně perzekvováni, pronesl předseda Ústavního soudu ČR JUDr. Josef Baxa. V mírně zkrácené podobě ho otiskujeme. Za pamětníky promluvila přeživší terezínského ghetta Michaela Vidláková. Závěrečné modlitby pronesli vrchní zemský rabin Efraim K. Sidon a litoměřický vikář Radek Jurnečka.

Spravedlnost se často zobrazuje jako žena se zavázanýma očima. Terezínská pevnost, stejně jako další ghetta, koncentrační tábory a věznice té doby jsou však místy, kde spravedlnost nebyla přítomna, a pokud ano, tak mlčela.

Já jsem hledání a nalézání práva a spravedlnosti zasvětil celý svůj život.

Přesto zde dnes před vámi nestojím jen jako předseda vysoké soudní instituce, ale jako občan, jako člověk. Díky své profesi, ale především svému lidskému založení mám vyšší citlivost pro to, co je zákon, co spravedlnost a mnoho příkladů o tom, že to mnohdy není totéž. Proto vím, že zde formuje-li se zákon v čisté bezpráví, nelze už mluvit o právu, tím méně o spravedlnosti. [...]

Terezínským ghettem prošlo více než 150 tisíc mužů, žen a dětí. Víme to docela přesně. Přicházeli sem totiž náležitě evidováni, registrováni, zapsána byla jejich jména, data i rasový původ. Tato byrokratická pečlivost, podepřena podrobnými právními předpisy, se možná jeho vykonavatelům nejvíce jako strašlivé zločiny, ale jen jako soupis administrativních úkonů. Nacistický režim miloval pořádek a pohrdal humanitou. A právě v tomto kontrastu se ukrývá jedno z nejtemnějších poučení, která nám toto místo předává: bezvadná forma není zárukou správného a spravedlivého obsahu. Pokud má pravidlo formu zákona, ještě to nutně neznamená, že musí být spravedlivé.

I zde, v Terezíně, se spravedlnost bránila. Bránila se desítkami drobných činů odporu i sounáležitostí. Bránila se činností umělců, kteří v Terezíně tvořili, i když věděli, že možná nepřežijí, aby své dílo viděli v míru. Bránila se drobnými projevy lidskosti a normálnosti. Jak píše Anna

Hájková, pro celou civilizaci střeoevropských Židů byl Terezín posledním zastavením na cestě k násilné smrti. Životy těchto lidí představují pozůstatky někdejšího světa a Terezín je posledním místem, v němž lze tento svět spatřit. Ani existence kulturního života a vzdělávání zde nedobrovolně umístěných lidí, využívaná nacisty k propagandě, však nezakryla, že byl místem hladu, nemoci, smrti a deportací. [...]

Hodnoty jako právní stát, rovnost, lidská důstojnost, právo na život nebo svobodu považujeme dnes za samozřejmost. Ale hodnoty, které sdílíme, tu nebyly odjakživa a v budoucnu s námi být nemusí. Právo je živý organismus a závisí na institucích a lidech, kteří jej vytvářejí a používají – a také na občanech, kteří od svých institucí musí prosazování spravedlnosti vyžadovat. Pro každého, i toho poslední-

TEREZÍNSKÁ TRYZNA 2026 PROJEV JOSEFA BAXY

ho. Na občanech, kteří budou těmto institucím věřit a budou citliví na snahy je omezovat, ochočit si je, nebo dokonce přímo ovládnout. Z nízkých a nečestných pohnutek. K usnadnění vládnutí, k použití vůči svým kritikům či v ochraně před vlastní odpovědností za nepoctivé jednání.

Dnešní doba bolestně připomíná svět před devadesáti lety. Stahující se mračna. Některé státy a jejich představitelé si uzurpují právo přepisovat historii, zneužívat nebo ignorovat mezinárodní právo a vydávat agresí za dobrodiní. Nikdy nebylo ve veřejném prostoru tolik vědomých lží vydávaných za pravdu a díky technologiím šířeným všemi směry do všech koutů světa pod pochybným poukazem na svobodu projevu. Přesto namísto ohrazení slyšíme lhotejně mlčení. Kdykoli jsou ovšem slova nesouhlasu nahrazena tichem, kdykoli pohodlí zvítězí nad svědomím, ztratíme kus toho, co nám terezínské oběti odkázaly.

Lži jsou často přitažlivější, protože lhář předem ví, co si publikum přeje nebo co očekává, a neváhá mu to slíbit. Hannah Arendtová už před více lety varovala před organizovaným systémem lží útočícím na fakta a historickou paměť. Někteří lidé už nevěří nikomu a ničemu, protože všechno je prý jinak. Ničí se schopnost lidí rozlišovat mezi pravdou a fikcí. Znovu tak může být nástup zla, autoritářství a totality usnadňován. Není to zprvu tak viditelné a nápadné.

Začíná to tichým praskáním a puklinami. Zatím malými a nenápadnými. To, co bylo pevné a stálé, se poznenáhlu drolí. Jistoty se mění v otazníky, máme pochyby o tom, jestli stále ještě platí to, na čem jsme se po druhé světové válce shodli. Zpochybňujeme instituce, u kterých bychom měli hledat ochranu, a relativizujeme práva, kterých se jednou můžeme sami dovolávat.

Zapomínáme, že to, co v minulosti začalo nebráněním zlu, pokračovalo selháním práva a institucí, skončilo ghetty, koncentračními tábory a miliony mrtvých.

Proto je dobře, že se zde každý rok můžeme setkat. Abychom si připomněli, že pasivitou a pokrčením ramen zlo nezastavíme, ale povzbudíme. Že ústupky nevejdou k míru, ale jen k větší chuti šířitele zla. Že snaha o ovládnutí veřejných institucí, byť odůvodňována potřebou efektivit jejich fungování, nebyla nikdy vedena veřejným zájmem o lepší služby občanům a ochranu jejich práv a svobod.

Řád, ve kterém už více než osmdesát let žijeme, je postaven na odmítání nacistické ideologie, nacistického práva a morálky. Je postaven na rovnosti, spravedlnosti a lidské důstojnosti; a také na institucích, které mají za úkol tyto hodnoty bránit. Tiché, nejprve sotva slyšitelné, praskání dnešní doby naznačuje, že rovnost, spravedlnost a lidská důstojnost znovu někomu vadí.

Naslouchejme pozorně, uslyšíme-li za líbivými, hlasitě pronášenými výroky lhářů, které jednoduše nepoznáme podle dobových barev a symbolů jejich idolů, o nutnosti zavést pořádek a ochránit tak naše lidi a jen ty, ono tiché praskání odkrývající jejich skutečný záměr a věstící blížící se útok na základní hodnoty a instituce je chránící. To je rolí každého z nás, stejně jako nebyť lhotejní a být připraveni k jejich obraně.

Každé právo muselo být v minulosti vybojováno, instituce zřízeny a naplněny obsahem. Opět skutky a obětmi konkrétních lidí. Právo a instituce se samy neubrání, mohou být zničeny. Skutky konkrétních lidí. Jde o to, abychom, poučení neblahými historickými zkušenostmi, nacházeli mezi sebou co nejméně ničitelů a lhotejných a co nejvíce odvážných ochránců. Z úcty k oběti milionů mrtvých v minulosti, kteří se pravdy a úcty nedočkali, a v odpovědnosti vůči našim blízkým, spoluobčanům a všem budoucím generacím. Děkuji za pozornost.

BEHAALOTCHA

Hned poté, co Tóra vyličila, jak se celý tábor lidu Jisraele vydal na cestu od hory Sinaj a spořádaně opouštěl místo svého ležení, narážíme na dva verše, zarámované dvěma obrácenými znaky písmene nun, které připomínají závorky. Jejich obsahem je, že když vytáhl aron (svatá schránka a vše, co k ní patří), řekl Moše: „Zvedni se, Hospodine, a tví nepřátelé se rozprchnou“, a když spočinula (na místě, kde se měli utábořit potom), řekl: „Hospodine, poskytni klidný návrat myriádám tisíců Jisraele“ (4M 10,35). Protože se ty prosby vztahovaly na celou cestu a nejen na její začátek, je jejich neobvyklé zarámování „závorkami“ obvykle vykládáno tak, že text nemá být vykládán v souvislosti s totem vyprávění před a potom, nebo také, že jeho vlastním obsahem je skrytá kniha Tóry, jež zůstává nezveřejněna.

To dává smysl především v tom, že ty verše opravdu zahrnují celou cestu, počínaje Sinajem a konče dobytím země Kenaán. Prosba o návrat obrovského množství lidu do země praotců v sobě dokonce zahrnuje i Mošeho víru, že svého cíle dosáhnou v ještě větším počtu, než když vycházeli. Dalším důvodem je však možnost, že by zarámovaný text byl chápán jako důvod k tomu, co po něm následuje. „A ten lid byl jako hořekující nad mrtvým, zle v uších Hašem, a Hašem to slyšel a jeho hněv vzplanul, a oheň Hašem se na ně rozhořel a stravoval již okraj tábora“ (4M 11,1). Otázka je, jak si potom vykládat, že byli jako mitonenim, tedy „jako truchlíci“? A jestliže „nad nimi bylo (před závorkami) mračno Boží přítomnosti“, nad čím nebo nad kým po závorkách truchlili? Ramban to ve svém komentáři vysvětluje tím, co v sobě skrývá již zvrátěný slovesný tvar mitonenim, hitpael, podle kterého se trápili nad sebou samými.

Ta věc má o to hlubší význam, že počínaje textem po závorkách sledujeme jednu pohromu za druhou, a všechny vlastní vinou. Hned v příští paraše Šlach lecha, jako by se vrátili k pochybnosti, zda „je Hašem s námi, nebo není“, a po zázračném průchodu mořem museli válčit v Refidim o život s Amalekem. Šli ještě o tragický krok dál a vzdali samotnou představu dobytí Erec Jisrael, cíle své cesty, s níž nastoupili svůj východ z Egypta. Hašem proto prodloužil jejich východ z Egypta na čtyřicet let, během nichž pohřbili pokolení otců, které o tom rozhodlo.

Při vzpouře Koracha už nebylo možné svádět vinu na skupinu reptalů (asafsuf)

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: Exodus.

kteří se k nim v Egyptě přidala, protože vůdci vzpoury proti Mošemu byli muži ryzího původu, kteří si žádali vyššího politického postavení. Kdyby Bůh nevyslyšel Mošeho modlitbu a nepropadli se zažíva do země, vrátil by se celý národ do egyptského otroctví k vysněným rybám a zelenině zdarma.

Ještě ve čtyřicátém roce cesty ke svobodě se však dopustila něčeho špatného generace těch, kteří se narodili na cestě a na Sinaji byli ještě dětmi. Život v otroctví znali nanejvýš z vyprávění, a proto jim nepřipadalo nic špatného na tom, že když se dostali k hranicím Moábu a moábské dívky je zvaly na své náboženské slavnosti, mladí muži se jich s radostí účastnili. Moáb je vital jako budoucí ženichy, což jim přirozeně nebylo proti srsti. A protože se od rodičů a ve škole učili, že si jsou všichni lidé rovni původem z jednoho lidského páru, tolerovali i víru v moábská božstva, převzatou po otcích.

Bud' však neznali příběh o vyhlazení Šechemu, kde synové Jaakovovi vyvraždili mužské obyvatele pro znásilnění jejich

sestry Diny, kterého se dopustil syn místního krále, anebo jim ve škole z ohledů na morálku utajili jeho smysl. Mladý princ sice dívku znásilnil, ale zamiloval se do ní a chtěl se s ní oženit. Jeho otec, král Šechemu, proto nabídl Jaakovovi a jeho synům, že se mohou usadit v jeho zemi jako rovni s rovnými a splynout s jeho lidem. Jaakovovi synové s tím však souhlasili jen s podmínkou, že se všichni muži v Šechemu obřezou, protože mužům s předkožkou své dcery nedají. Obyvatelé Šechemu však na ni a na královu radu přistoupili, protože si uvědomili obrovské materiální výhody, které jim to v budoucnosti ponese. „Nebudou pak jejich stáda, jejich majetek a všechnen dobytek naše?“ (1M 34,23)

To si však uvědomovali i Jaakovovi synové, především Šimon a Levi, kteří podmlínku obřizky Šechemu předložili jako léčku. Třetího dne po obřizce, kdy jsou bolesti největší, přišli do města a jeho oslabené mužské obyvatele bez odporu pobili.

Stejnou radu jako šechemský král poskytl moábskému králi Balákovi prorok Bileám, od něhož si Balák ze strachu před syny Jisraele, které Bůh vyvedl z mocného Egypta, sliboval, že tento Bohem požehnaný lid prokleje. Hašem sice do jeho úst vložil slova požehnání a ne prokletí, ale pochopil z nich, že síla vysvobozeného lidu spočívá v jeho odloučenosti od pohanických národů a nepsaném zákazu se s nimi mísit. Dokonce i Mošemu však halacha, že „soulož s pohankou pomstí horlivci“, vypadla z paměti. Nebýt horlivce, jako byl kněz Pinchas, jenž sdílel žárlivost Boha na svůj lid, by byl lid Jisraele na Bileámovu radu pohlcen a rozpuštěn v pohanském živlu, aniž by se musel vracet do Egypta, kde by si odbykal trest od faraona.

O to také šlo Bileámovi, který v lidu Jisraele spatřoval nositele Božího jména v tomto světě a existenciálního nepřítele lidstva. Začátek paršat Behaalotcha, „budeš-li vyvádět světla (chrámového svícnu), vyváděj jeho světla směrem k němu“, je tak symbolickým aktem, vyjadřujícím nutnost zaměřit život k jeho podstatě, k pravdě. Že se právě tato paraša uprostřed láme v závorkách, není náhoda. S nastoupením cesty k uskutečnění nutnosti vyvést člověka k Bohem vytčenému cíli, prochází i Bohem vybraný národ zkouškami, které prakticky obnažují materiální lidskou přirozenost. Měli bychom si být vědomi, že snažit se v nich obstát je tím více smyslem našeho života, čím blíže jsme jeho předem vytčenému cíli.

EFRAIM K. SIDON

JEDNOTA SVĚTA

Jde-li o lidské vztahy, existuje buď svět jediný, nebo žádný. Politická a mravní jednota jako cíl předpokládá jednotu výchozí. Věčnost je jiným výrazem pro jednotu. Jednota je úkol. Vesmír je ve stavu duchovního zmatku a cílem snah je obnovit jednotu Boha a světa. Bez jednoty by nebyl svět, jen chaos, shluk nesčetných možností. Život je spletitý, divoký, nestálý, nedokážeme se shodnout na cílech; stále musíme volit a něčeho se vzdávat.

Bůh se k nám vrátí, až ho vpustíme do domovů, pracovišť a institucí. Neboť Bůh je všude i nikde, Otec všech i nikoho, pečuje o vše i o nic. V jeho přítomnosti zjišťujeme, že sláva člověka není ve vůli k moci, ale ve schopnosti soucitu.

Když se Bůh stane naším způsobem myšlení, budeme vnímat každého v jediném člověku, celý svět v zrnku písku, věčnost v okamžiku. Podle náboženské etiky ten, kdo zničí jedinou duši, zničil celý svět, a zachránil-li ji, zachránil svět.

Vykoupení se dle kabaly neodehraje náraz na konci časů a netýká se pouze židovského národa. Je to nepřetržitý proces; dobré skutky jsou součástí dramatu vykoupení národa Izraele i celého vesmíru.

Smyslem lidského života je zdokonalovat vesmír. Člověk musí hledat a schraňovat jiskry svatosti rozptýlené v temnotě světa. Tím se řídí přikázání i dobré skutky.

Úkoly judaismu, započaté patriarchy a proroky a svěřené jejich potomkům, jsou nyní na nás. Buď budeme poslední Židé, nebo předáme dědictví dalším generacím. Ztratíme ho, nebo obohatíme.

Judaismus je stopou Boha v poušti zapomnění. Naše židovství pomáhá lidstvu více než konkrétní služby.

Velkým snem judaismu je posvětit každého člověka. Úkolem židovské filozofie není jen uchopení podstaty, ale i směřování k univerzálnímu významu a zachování člověka člověkem.

Stvoření se neodehrálo kdysi, jednorázově – trvá nepřetržitě. Bůh povolal svět k životu a toto povolání trvá. Každý okamžik existuje díky přítomnosti Boha. Je aktem stvoření, zábleskem začátku. Čas je neustálá obnova, trvalé stvoření.

Myslet na Boha neznamena najít Ho v myslí, ale sebe v NĚm. Rabin Moše z Kobrinu se jednou ptal svých učedníků: „Chcete vědět, kde je Bůh?“ Vzal kousek chleba ze stolu, všem ho ukázal a řekl: „Je zde.“

Z knihy *The Wisdom of Heschel* vybral a přeložil Jiří Zavadil.

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách sivan/tamuz 5786 – červen 2026

Staronová synagoga

5. 6. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin
		začátek šabatu 20.48 hodin
6. 6. sobota	BEHAALOTCHA 4M 8,1-12,16	šachrit 9.00 hodin
	hf: Za 2,14-4,7	
	mincha perek 2	konec šabatu 22.15 hodin
12. 6. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin
		začátek šabatu 20.54 hodin
13. 6. sobota	ŠLACH LECHA 4M 13,1-15,41	šachrit 9.00 hodin
	hf: Joz 2,1-24	
	mincha perek 3	konec šabatu 22.22 hodin
15. 6. pondělí	1. den Roš chodeš tamuz	
16. 6. úterý	2. den Roš chodeš tamuz	
19. 6. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin
		začátek šabatu 20.57 hodin
20. 6. sobota	KORACH 4M 16,1-18,32	šachrit 9.00 hodin
	hf: 1S 11,14-12,22	
	mincha perek 4	konec šabatu 22.25 hodin
26. 6. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin
		začátek šabatu 20.58 hodin
27. 6. sobota	CHUKAT-BALAK 4M 19,1-25,9	šachrit 9.00 hodin
	hf: Mi 5,6-6,8	
	mincha perek 5	konec šabatu 22.25 hodin
2. 7. čtvrtek	půst 17. tamuz	1.55-22.05 hodin
3. 8. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin
		začátek šabatu 20.56 hodin
4. 8. sobota	PINCHAS 4M 25,10-30,1	šachrit 9.00 hodin
	hf: Jr 1,1-2,3	
	mincha perek 6	konec šabatu 22.22 hodin

Do 28. srpna se konají páteční bohoslužby od 19.30 hodin.

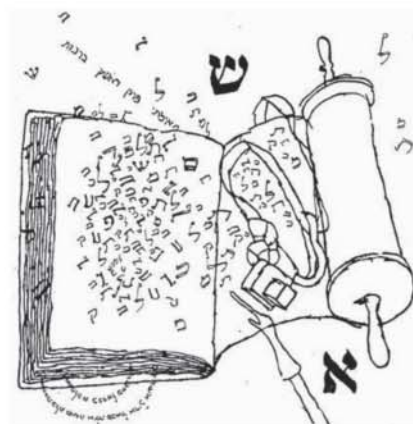
Vysoká synagoga

Šachrit v pondělí a ve čtvrtek v 7 hodin.

Mincha o šabatu ve 13.40 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

VAŽTE SI TOHO, CO MÁTE

Rozhovor s izraelským velvyslancem v ČR Amirem Weissbrodem

H. E. AMIR WEISSBROD (nar. 1968) je izraelským velvyslancem v České republice od září 2025. Posledních třicet let působil jako diplomat na izraelském ministerstvu zahraničních věcí a během své kariéry zastával celou řadu postů. Před misí v ČR pracoval jako zástupce generálního ředitele pro OSN a mezinárodní organizace na izraelském ministerstvu zahraničních věcí (2023–2025). Působil též jako izraelský velvyslanec v Jordánsku (2018–2021). Specializuje se na záležitosti Blízkého východu a OSN.

H.E. Amir Weissbrod. Foto mfa.gov.il.

Pane velvyslanče, pro českou misi jste byl vybrán na základě vašeho rozhodnutí, nebo na vás pražská ambasáda „vyšla“?

Bylo to moje rozhodnutí, protože jsem považoval za velmi důležité posílit vztahy mezi Izraelem a Českou republikou. Dříve jsem se zabýval hlavně Blízkým východem a Organizací spojených národů. České kolegy jsem znal z OSN a velmi dobře jsme spolupracovali. Myslím, že je důležité spolupracovat se spojencem a posilovat vztahy na všech úrovních, a Česko je strategický partner. A navíc, Českou republiku jsem do jisté míry znal: měl jsem rád vaše spisovatele, vaše sportovce, znal jsem fotbal... A třetí důvod se týkal dědictví, vašeho prvního prezidenta Masaryka a dodávek zbraní v roce 1948. Vlastně jsem se hlásil jen do České republiky.

Vážně? Vím, že se učíte česky.

Ano, pořád se učím. Je to těžký jazyk, ale snad se zlepšuji. Čtenému textu rozumím, na mluvení a konverzaci budu potřebovat víc času. Snažím se, protože pokud žijete v zemi, aniž byste znali jazyk nebo kulturu, je to problematické.

Odkud pocházela vaše rodina?

Otec pocházel z Polska. Emigroval do Izraele v roce 1935, tedy před druhou světovou válkou a holokaustem, když mu byly dva roky. Většina jeho rodiny zahynula. Matka je z východní Evropy, z Bulharska.

Byl jste někdy v Bulharsku?

V Bulharsku jsem byl v komunistickém období. Bylo to zajímavé. Moje rodina patřila ke střední třídě. Řekl bych dokonce, že k nižší střední třídě. A měli nějaké malé byty nebo dům. Komunisté umožnili Židům nebo Izraelcům získat nějakou kompenzaci za nemovitosti, ale museli jste ji utratit v Bulharsku. Tak jsem tam jel s celou rodinou. Bylo mi třináct. Jeli jsme na měsíc a půl na výlet autobusem po celém Bulharsku, jako ve filmu Emira Kusturici, a pořád si všechno pamatuju.

Muselo to být dobrodružné cestování.

Bylo to zajímavé. Pamatuji si, že v restauracích byly nějaké kvóty na určité jídlo. Byl jsem tehdy teenager, který měl rád rockovou hudbu, tak jsem šel v Sofii do obchodu s deskami a chtěl

jsem si koupit desku Beatles. Žádnou neměli. Nebyla tam žádná západní popová hudba. Mohl jsem si koupit – ty desky mám dodnes – jen Boney M a Abbu. Nevím, proč povolili právě Boney M a Abbu, ale fajn.

Ale ta země byla krásná. Líbilo se mi tam. Vrátil jsem se tam později, když padl komunismus. Po Polsku jsem zatím nestoval. Byl jsem tam v oficiální funkci jako zástupce ministerstva zahraničí, kvůli zahraničním dialogům, ale nikdy jsem tam nejel soukromě.

Setkal jste se v Izraeli s lidmi, kteří odešli z Československa před válkou nebo po ní, třeba novinářkou a překladatelku Ruth Bondyovou?

Samozřejmě, setkal jsem se s mnoha lidmi z Československa, ať už to byli lidé druhé generace, nebo dokonce lidé první generace. Ruth Bondyovou jsem bohužel nezastihl. Ale setkal jsem se s její dcerou, Tal Bašan. Je také novinářka a ukázala mi všechny knihy své matky a pár mi jich dala. A také jsem se setkal s Danim Šekem, který byl izraelským velvyslancem v mnoha zemích a jehož matka Aliza přežila Terezín.

Jaká je podle vás role moderní diplomacie a nakolik se tato práce změnila za dobu, co jako diplomat působíte?

Myslím si, že role moderní diplomacie má dvě stránky. Jednak rozvíjet bilaterální vztahy mezi zemí, kterou zastupujete, a zemí, do níž jste vyslán, na různých úrovních, ať už jde o politiku, ekonomiku, kulturu nebo jiné oblasti, což znamená spolupracovat s vládou. Ale nejedná se pouze o vztahy mezi vládami. Musíte spolupracovat také s občanskou společností, s lidmi.

Hodně se toho změnilo kvůli mediální revoluci. Dnes žijeme se sociálními médii. Když jsem nastoupil na ministerstvo zahraničí, byli jsme na počátku internetu, dnešní média, sociální média jsou rychlá. Vše je mnohem rychlejší, takže i vy musíte rychleji reagovat. Musíte také znát mnohem více technologií. Dnes sice pořád předáváme zprávy od ministra zahraničí k ministru zahraničí, od premiéra k premiérovi, ale díky rozvoji komunikačních sítí spolu mohou snadno mluvit i přímo.

Ale já stále věřím i ve starou diplomacii, tedy zejména v osobní vztahy. Diplomati, který žije na místě, zemí, kde pracuje, rozumí lépe. Musíte znát rozhodující osoby v zemích, kde působíte, nebo relevantní lidi, a domnívám se, že vaše osobní vztahy mohou mít velký vliv.

Pokud jde o osobní diplomacii, jste prý velice aktivní. Jaké jsou vaše zkušenosti? A překvapilo vás u nás něco, ať už v pozitivním nebo negativním smyslu?

Překvapila mě většina věcí. Myslím, že máte nádhernou a bohatou zemi se skvělými talentovanými lidmi, zajímavou historií a úžasnou kulturou a že byste měli být vděčnější za místo, kde žijete. Často tu slyším slovo „bohužel“. Měli byste říkat „bohudík“. Každá země má své výzvy. Změnám, o kterých jsme mluvili, se každá země musí přizpůsobit, pokud jde o diverzifikaci ekonomiky a další věci. Četl jsem, že co se týče prosperity, je Česká republika na 19. místě ve světě a na 8. místě v Evropské unii. Domnívám se, že to přesahuje pouhou hospodářskou prosperitu. Jedná se i o kulturu, bezpečnost. Máte své výzvy jako všude jinde, jako třeba dostupné bydlení a podobné věci. Ale celkově si vedete velice dobře.

Máte dojem, že si Češi hodně stěžují?

Nemyslím si, že si stěžujete příliš. Myslím, že jsou tu lidé šťastní. Ale někdy si potřebujete víc vážit toho, co máte. Je toho hodně.

Na které hlavní úkoly se chcete v České republice soustředit?

Vidím tři nebo čtyři hlavní role. Jednou z nich je posílení ekonomických vztahů. Myslím, že se navzájem doplňujeme. Izraelci jsou inovativní, vy máte kvalitní lidi, Česko může být v mnoha ohledech mostem mezi Evropou a Izraelem.

To je jedna věc. Druhou je akademická sféra. Mezi institucemi již existují akademické vztahy, ale lze je určitě rozšířit. Mohly by se zaměřit i na praktičtější věci, nejen na výzkum či výměnu studentů, což je vynikající, ale také na ty, co souvisejí s ekonomikou, budováním. Mám na mysli společné zakládání startupů, aby se podávalo více žádostí o fondy EU společně s Čechy a tak dále. To je důležité.

Třetím úkolem je oslovit mladou generaci, protože vaše země má tradici dobrých vztahů s Izraelem a je důležité, aby vztahy dobré i zůstaly. Máte mladou generaci, která se narodila po komunismu, a vzhledem k tomu, co lze v souvislosti s Izraelem nalézt na sociálních sítích, je důležité vysvětlovat tamní realitu. Musíte jim ukázat možnosti, které Izrael nabízí, ať už jde o startupy nebo jiné věci, a vysvětlit jim tamní život, protože život není černobílý. Je mnohem složitější.

Samozřejmě existuje mnoho dalších věcí, kulturní vztahy, vztahy na mezilidské úrovni, a izraelská strana by mohla více spolupracovat i na regionální úrovni, s městy a obcemi mimo Prahu.

Myslíte cestovní ruch?

Ano, to také. Jezdí k vám spousta Izraelců, ale turisté směřují hlavně do Prahy. Jste čtvrtou největší destinací izraelských turistů na světě. Mohli by jezdit i do jiných oblastí, na Moravu, do Brna a tak dále. Rád bych také přilákal Čechy do Izraele – u nás je toho tolik k vidění, ale pravda je, že cestování do Izraele se prodrazí. Co se týče slunečního turismu, nemůžeme konkurovat Egyptu nebo Řecku, ale Izrael je tak zajímavá a rozmanitá země...

Když už mluvíme o tom, že Češi do Izraele nejedí často, mnoho mladých lidí, kteří Izrael kritizují, tam nikdy nebylo.

To je škoda, protože když něco uvidíte, lépe to pochopíte. Můžu jim to vysvětlit stokrát, chodím do škol, mluvím s lidmi, ale nejlepší je, když to lidé uvidí na vlastní oči. Máme například roční program, v rámci kterého spolupracujeme se

středními školami. Probíhá soutěž, v níž mohou maturanti vycestovat do Izraele.

V Česku studuje spousta Izraelců, především na lékařských fakultách. Absolventi pak ale musejí po návratu do Izraele skládat licenční zkoušky. Trvá tato situace?

Ano. Je tu mnoho studentů a velmi si cení vašich lékařských učilišť, ať už je to na Karlově univerzitě v Praze nebo na univerzitách v Brně a Olomouci. Po návratu do Izraele ale musejí skládat licenční zkoušky, a to ať už studují v jakékoli evropské zemi kromě Francie. Uznávají se, myslím, také studia v USA. Jsem v kontaktu s ministerstvem zdravotnictví v Izraeli, ale nedomnívám se, že se tato situace brzy změní. Netýká se to zdejší úrovně, jen izraelského standardu.

Zůstává pak hodně izraelských absolventů v Evropě?

Většina z nich se vrací do Izraele. Je pro nás velmi důležité přivést je zpět do Izraele, protože po celém světě je nedostatek lékařů. Takže potřebujeme, aby se vrátili. A ministerstvo zdravotnictví se také snaží dělat různé věci, aby je přivedlo zpět. Někteří zůstávají, ale zatím je jich málo.

Na ministerstvu zahraničí jste se zabýval agendou Organizace spojených národů, a jak je známo, tato organizace a Izrael mají komplikované vztahy.

Ano. Sepsal jsem si svých deset příkázání o vztahu k OSN, která vám nebudu překládat, protože nejsou politicky korektní. Řeknu jen to první: OSN má práva, ale má také povinnosti, tedy nejen práva a privilegia.

Dodávám, že vše, co se týká OSN, nelze házet do jednoho pytle. Existují dobré, řekněme, profesionální agentury OSN, které dělají svou práci skvěle, a jsou jiné, které jsou více politizované a projevují vůči Izraeli značnou zaujatost. Myslím, že tři nejproblematictější agentury jsou Úřad OSN pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě (UNRWA), Úřad pro koordinaci humanitárních záležitostí (OCHA) a Rada OSN pro lidská práva (UNHRC).

Viděli jsme, že členové UNRWA se 7. října 2023 zapojili do teroristického útoku proti Izraeli, a víme, že vzdělávání, které zaměstnanci UNRWA poskytovali palestinským dětem, nebylo právě vzdělávání k toleranci.

OCHA se zabývá koordinováním humanitární pomoci OSN. Ale v Izraeli se nejedná o poskytování pomoci Palestincům, ale spíše o podávání zpráv o Izraeli velmi jed-

nostranným způsobem. V jejich zprávách například nenajdete slovo Hamás a ani slovo o tom, že Hamás skladoval zbraně v tunelech pod nemocnicemi! A to je OSN, která má být neutrální. Jak to, že OSN stále zaměstnává zpravodajku pro Izrael, Francescu Albanese, která je zjevně antisemita, podle veškerých měřítek není nestranná, ale nikdo ji nemůže propustit. Jak to?

V OSN v Izraeli nejsou téměř žádní izraelské zaměstnanci. Takže nepřináší izraelský pohled. Jsou tam palestínští zaměstnanci, žijí pod mečem Hamásu nebo s pistolí u hlavy. Takže když Hamás ukradl 30 procent humanitární pomoci, nahlásili to? Ne, protože se bojí.

Když jsme zjistili, že Hamás využíval nemocnice k úkrytu zbraní, požádali jsme Světovou zdravotnickou organizaci, aby její členové přijeli a do té nemocnice se podívali. Odmítli to. Odmítli to, protože se bojí. A poté kritizují pouze Izrael.

Když dárci zastavili financování UNRWA, požádali jsme, aby jednou z podmínek pro obnovení pomoci bylo, že UNRWA předloží Izraeli seznam svých zaměstnanců. To proto, že nám řekli: „Nemůžeme provést bezpečnostní prověrku. Nejsme zpravodajská jednotka, takže nevíme, kdo je z Hamásu.“ Řekl jsem jim: „Kdybyste si přečetli jejich účty na Facebooku a Twitteru, měli byste představu.“ Když nám seznam dali, ukázali jsme jim na základě našich zpravodajských informací, že konkrétní pracovník, který je ředitel školy, pracuje pro chemickou jednotku Hamásu. A pak jsme řekli: „Teď ho musíte propustit.“ Myslíte si, že ho propustili? Ne. A pak si ještě stěžují, že žádáme o předběžný screening pracovníků.

Už asi chápete, proč jsem chtěl přijet do České republiky.

Lámete tedy nad OSN hůl?

To ne. Izrael se snaží spolupracovat s lidmi, které považujeme za profesionální a nestranné. Ne vždy se na všem shodneme, ale spolupracujeme. Pokud jde o problematické agentury nebo lidi, vypadá to, jako by byli imunní vůči jakékoli kritice.

Myšlenka OSN je dobrá, ale když se na to podíváte v praxi, je tu spousta věcí, které je třeba zlepšit. Některé souvisejí s problémem roztržitosti globálního systému. Čím víc existuje nepřátelství mezi supervelmocemi a boj mezi nimi, tím víc to ovlivňuje OSN. Ale v systému existují i věci, které by se mohly změnit bez vztahu k dynamice mezi supervelmocemi. Ale nemění se. (pokračování na str. 9)

NADECHNUTÍ NA PRÉRII

25. ročník Českého workshopu, tentokrát v Nebrasce

Ve dnech 23.–25. dubna proběhl na Univerzitě v Nebrasce-Lincolnu již 25. ročník Českého workshopu. Czech Workshop založil profesor Michiganské univerzity v Ann Arboru bohemista Jindřich Toman, dobře známý čtenářům *Roš chodeš* mj. jako autor nedávno vydaného svazku *Čeští Židé a jejich devatenácté století*. Účelem každoročního setkání je poskytnout prostor doktorandům, kteří se v USA zabývají českými tématy, ať už v oboru literatury, jazyka, historie, muzikologie, dějin umění či architektury; na workshopu mají možnost přednést svůj výzkum a debatovat o něm s pedagogy a kolegy z oboru. Workshop v minulosti proběhl na různých univerzitách, včetně Kolumbijské univerzity v New Yorku, UT Austin a UNC Chapel Hill. Organizace letošního ročníku se zhostila Hana Waisserová, díky níž se v Lincolnu v posledním desetiletí bohemistice výborně daří. Do Nebrasky už od druhé poloviny 19. století směřovali čeští přistěhovalci z Rakouska-Uherska, bohemistika je tu stále podporována z fondu, který zřídili místní krajané.

DOPROVODNÉ AKCE

K zorganizování workshopu spojila síly bohemistika s Harrisovým centrem pro judaistiku a s kolegy z katedry historie, politologie, klasické filologie a religionistiky; díky tomuto širšímu pojetí workshop provázela řada doprovodných přednášek, čtení i filmová projekce. Program začal prohlídkou unikátního lincolnského Kapitulu s výkladem profesora Stephena Laheyho, religionisty, který se zabývá husitskou teologií a též pro potěšení překládá Josefa Váchala. Profesor Lahey poutavě přiblížil monumentální stavbu z 20. let 20. století ve stylu art deco, na jejíž výzdobě se před sto lety podílel i místní profesor filozofie a politologie Hartley Burr Alexander: reliéfy, nástěnné malby

a mozaiky ztvárňují myšlenky demokracie a ideje politické a náboženské počínaje klasickým Řeckem až po Francouzskou revoluci a vznik USA. Mezi nejpůsobivějšími výtvarnými díly jsou nástropní mozaiky s výjevy indiánů z Velkých plání.

Mozaika s motivem indiánů na stropě lincolnského Kapitulu.

BIZONI I ŠOULET

Multidisciplinární workshop se tak hned od počátku propojoval s širším příběhem Nebrasky. Patří k němu tragické osudy původních obyvatel plání i osídlování Středozápadu, známé kupříkladu z románů Villy Catherové, která psala i o tvrdém životě přistěhovalců z Čech. Někteří hosté měli možnost se ještě před zahájením programu porozhlédnout po prérii, rozpínající se za Lincolnem, a spatřit pasoucí se bizony, kteří byli kdysi nezbytnou podmínkou k přežití.

Myšlenkové bohatství workshopu si nezdalo se štědrostí hostitelů. Zahajovací večere, kterou připravila univerzitní košer kuchyně (v konzultaci s Alicí Marxovou), se měla inspirovat českou židovskou kuchyní a nepostrádala osobní rozměr: hlavním chodem byl

šoulet připravený podle receptu babičky Ariho Kohena, profesora politologie a jednoho z organizátorů workshopu. Babička, původem ze Zakarpatské Ukrajiny, přednesla zdravici ze svého současného bydliště v Detroitu.

ČESKO-ŽIDOVSKÉ TÉMA

Na zahajovacím panelu diskutovali Ari a Hana s hosty Jacquesem Rupnikem a autorkou tohoto textu na téma „Židovství v českých zemích: od poetiky k politice, od Kafky po komunistický antisemitismus“, inspirované novými knižními publikacemi panelistů. Znamý česko-francouzský historik hovořil o osudech politika Josefa Guttmanna, jeho spolupanelistka nemohla nevzpomenout známý krátký text Franze Kafky z roku 1913 *Touha stát se Indiánem*, v němž se přání pádit na koni po stepi charakteristicky rychle rozpadá, „neboť žádné ostruhy nejsou“, „neboť žádná uzda není“, až nakonec není ani kůň, zbývá jen rozlehlá „step“ nebo „vřesoviště“, a hlavně Kafkova pražská představivost. V hlavní plenární přednášce poté Jindřich Toman na několika působivých příkladech ilustroval různá sebepojetí Židů v česko-židovsko-německém 19. století.

V následujících dvou dnech účastníci vyslechli (a poté v diskusích probíra-

Zmínění účastníci konference (zleva): Jacques Rupnik, Hanna Waisserová, Veronika Tuckerová, Ari Kohen, Jindřich Toman (a bizon). Foto University of Nebraska, 2026.

li) podnětné referáty například o historii rozděleného česko-polského Těšína o kolážích Jiřího Koláře, panslavismu

a české opeře, o Jiřím Langerovi, Ivanu Olbrachtovi a Egonu Hostovském, o výslovnosti anglicismů v češtině, židovském přistěhovalectví do Dominikánské republiky, raných literárních ztvárněních holokaustu a mnoha dalších témat. Večerní program zahrnoval přednes básní Josefa Čapka v překladu Aleny Jirasek, která přiletěla z australského Sydney, působivé čtení *Krvavého románu* Stephena Laheyho v jeho vlastním překladu a objevnou prezentaci diplomata Jaroslava Olši o česko-americkém autorovi Miloslavu (Miles) Breuerovi, zakladateli žánru sci-fi, který pocházel právě z Lincolnu.

VÝLET DO WILBERU

Sobotní odpoledne patřilo výletu do nedalekého městečka Wilberu, oficiálního českého hlavního města USA. V českém muzeu už delegaci očekával John Kastanek, který přiblížil přistěhovalectví Čechů do Nebrasky, a Miss Nebraska Czech-Slovak Lina Dvorak v kroji, který vytvořila na základě podrobných rešerší tradic v Poliře, odkud pocházela její rodina. Lina vysvětlila jednotlivé prvky svého kroje a publikum překvapila i židovskou hvězdou, kterou nechala bíle vyší nad rantlem tmavomodré sukně na památku této rodinné větve. Komu se už netočila hlava z předchozího programu, tomu se zatočila při polce v místním Sokole, kde k tanci hráli Accordionettes pod vedením Deb Polacek. Jen o pár domů dál vysvětlil Russ Karpisek výrobu klobás ve staré rodinné firmě, a poté hosté povečeřeli v hospodě Stephena Oureckého, který na jejich počest uvařil guláš a napekl *kolaches*. Bohatá historie přistěhovalectví do Nebrasky nabízí množství inspirací k dalšímu výzkumu, ať už jde o objevování neznámých spisovatelů typu Breu-

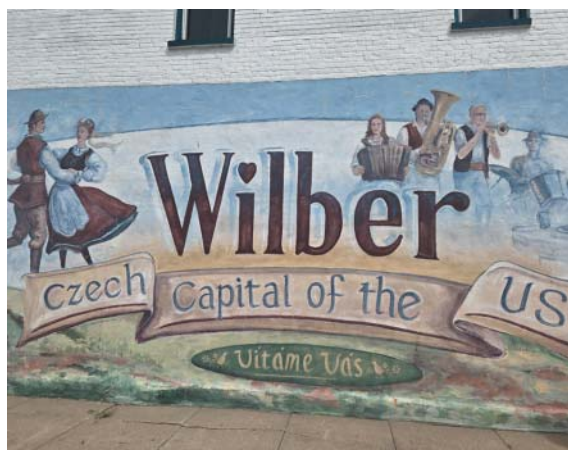

Miss Nebraska Czech-Slovak a její kroj, jenž obsahuje i malou židovskou hvězdu

era, vztahy mezi přistěhovanci z oblasti Čech a Moravy k původnímu obyvatelstvu, prozkoumávání snů o Americe u Franze Kafky anebo reflexe místních českých knih a tiskovin: *Babička* tu vyšla v několika českých vydáních a vydávaly se tu česky i mayovky!

V závěru večera se účastníci workshopu v moderním kinosále v univerzitním kampusu rychle reorientovali do 20. a 21. století při sledování skvělého filmu historika z lincolnské univerzity Jamese Le Sueura *The Art of Dissent*, který uchopil příběh českého disentu s jeho počátky i dědictvím nově a nápaditě, a vznik filmu právě v Lincolnu – jehož zelený kampus tvoří poslední záběry filmu – propůjčil české historii opět další rozměr a platnost.

Intenzivní odborná diskuse, odlehčená nápaditým doprovodným programem plným překvapení a důvtipu, i převládající dobrá nálada představo-

Vítejte ve Wilberu, hlavním českém městě Nebrasky!

valy přirozenou protilátku nepřízni, které čelí v dnešní době nejen bohemistika, ale humanitní obory vůbec. Kolegové v Nebrasce jsou celému oboru příkladem výdrže a odolnosti, která se nesporně inspiruje i historií drsných podmínek, do nichž přicházeli dávní krajané, ať už kvůli válečným nepokojům anebo při hledání nové obživy.

**Text a foto VERONIKA TUCKEROVÁ,
Harvardova univerzita**

VAŽTE SI TOHO, CO MÁTE

(pokračování rozhovoru ze strany 7)

Máte pocit, že v současném Izraeli jsou rozdíly mezi lidmi s odlišnými politickými nebo náboženskými názory hlubší než kdy jindy?

V Izraeli rozhodně probíhá spousta debat a diskusí a některé jsou velmi vyhrčené jako v každé demokratické společnosti. K rostoucí fragmentaci v politice a politických názorech dochází i v Evropě. Ale myslím, že je vidět, že stále existuje jednota. Tohle lidé o Izraeli nechápou, zejména naši protivníci, řekněme protivníci jako Írán, Hizballáh nebo Hamás. Myslím si, že protože je izraelská společnost vnitřně rozdělená v politických a dalších otázkách, znamená to, že se Izrael rozpadne zevnitř a nebude bojovat o své přežití. Ale boj o naši existenci nás sjednocuje.

Lidé stále velmi oceňují skutečnost, že toto je náš stát a je to jediný stát, který máme. Takže uvnitř něj je spousta debat, ale když se podíváte do armády, uvidíte velkou jednotu. Máme problém s ultra-ortodoxními Židy a s jejich nábořem do armády, který se společnost a politika snaží řešit. Ale celkově vzato je tu také řada věcí, které nás spojují, protože žijeme v určitém prostředí. Jsme sjednoceni v záležitostech obrany naší země.

A ještě něco: Předtím jsme mluvili o prosperitě v České republice, tak dodám, že dle průzkumu jsou Izraelci devátým nejšťastnějším národem na světě. Myslím si, že to o něčem svědčí – že i přes všechny potíže, kterým čelíme, mají lidé rádi místo, kde žijí.

Říká se, že v Izraeli žijete historii, zatímco my tady historikami.

Ale my také chceme být normální společností, chtěli bychom žít i historikami! Jsme odolní, ale to neznamená, že nechceme žít normálně. Chceme. Myslím, že lidé celkově chápou nutnost toho, že bojujeme. Chtějí také, aby to nakonec vedlo ke stabilnější situaci, protože nechceme každých pár měsíců zažívat koloběh nepřátelských akcí.

Plánujete se v budoucnu vrátit k práci v OSN?

Bylo to důležité, bavilo mě to, byla to výzva. Ale ne. Vzpomínám, jak mi moje politická ředitelka řekla: „Ale, Amire, proč jedeš do České republiky? Tam budeš marnit čas. Tady jsi ve středu dění.“ Řekl jsem jí: „Tam je také střed – celé Evropy.“

ALICE MARXOVÁ

ARNOŠT LUSTIG STOLETÝ

O výstavách v Praze a Brně k výročí slavného spisovatele

V Praze a Brně mohou zájemci navštívit výstavy připravené ke stému výročí narození spisovatele Arnošta Lustiga (21. prosince 1926 – 26. února 2011), předního českého autora zabývajícího se tématem holokaustu. Tu pražskou (vytvořenou ve spolupráci s Nadačním fondem Arnošta Lustiga, hlavním organizátorem akcí v rámci Festivál100) nabízí Muzeum literatury v pražské Bubenci, brněnskou, koncipovanou spíše jak setkání dávných přátel, naleznete v opravené Arnoldově vile v Brně. K oběma událostem přispěly vzpomínkami či archivními materiály autorovi blízcí, dcera Eva a syn Josef.

MUZEUM LITERATURY

K prvním exponátům výstavy nazvané *Lustig: Svědek rozvratu lidskosti* patří filmová klapka ke snímku *Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou* (1965). Právě na možnost vidět originální předměty a málo známé fotografie (nejen Lustiga samotného, ale i jeho přátel a rodiny) se expozice do značné míry soustředí: k vidění jsou scénáře k filmům, řada osobních předmětů, česká i cizojazyčná vydání jeho děl. Expozice důkladně probírá vztah Lustigových próz a jejich filmového zpracování, a tak v hlavním sále, v němž se nachází rekonstrukce jeho stolu s psacím strojem, naleznete dobové plakáty, mj. k filmu *Transport z ráje* (od Karla Teissiga, 1962), promítají se úryvky z těchto snímků, včetně toho nejzdařilejšího – *Démantů noci* –, jenž vznikl na základě Lustigovy povídky *Tma nemá stín* (1958) a režíroval jej Jan Němec (1964).

Doprovodné texty stručně mapují Lustigův život, od věznění v koncentračním táboře, poválečného nadšeného přijetí socialistického řádu, pobytu v Izraeli v roce 1948 a začátku úspěšné spisovatelské a filmářské kariéry od konce 50. let minulého století přes podporu reformního hnutí po odchod do exilu v roce 1968, akademickou činnost na amerických univerzitách, a nakonec návrat do

rodné země po pádu režimu a nový život v ní. Arnošt Lustig se zde v 90. letech stal celebritou, oblíbeným, médií vyhledávaným pamětníkem, hojně publikovaným autorem i provokatérem, když například v roce 1995 přijal místo šéfredaktora časopisu *Playboy*.

Expozice je vedena ve věcném, bohatě informativním, byť poněkud „čítankovém“ duchu, jež umocňuje například formulace, že v ní jsou vystaveny autentické předměty autorem „dotýkané“. Návštěvník tu ale nalezne i zmínky o Lustigově přijetí socialismu, a sice prostřednictvím jeho textu *Osvobození židů* publikovaného 14. května 1948 ve *Věstniku ŽON v Praze*. Lustig v něm hájil lidové demokracie „v čele se SSSR“ jako

jedinou zárukou pro Židy spravedlivé společnosti „bez vyvrhelů a vyvržených“. Výstava prezentuje i citát z rozhovoru z roku 2002, v němž své tehdejší přesvědčení (vlastní řadě přeživších hrůz nacistických koncentračních táborů), že Sovětským svazem řízené směřování režimu v naší zemi je správné, vysvětlil: „Měl jsem za sebou jeden život – ten v lágrech – a ten druhý se mi zdál báječný.“

Chybí ale (nebo jsem přehlédla) zmínka o Lustigově odvážném kroku, když spolu s Janem Procházkou a Luďkem Pachmanem v červnu 1967 během šestidenní války napsali dopis ÚV KSČ, v němž protestovali proti tomu, že Československo (po vzoru SSSR) označilo za viníka arabsko-izraelského kon-

fliktu Izrael. Tento dopis pak sklídil potlesk na IV. sjezdu spisovatelů a Lustigovi za normalizace vysloužil pověst „sionistického agenta“.

Autor textů k výstavě Bohumil Melichar se letmo zabývá Lustigovou tendencí své staré texty v pozdějších letech přepisovat a rozšiřovat (z pohledu kritiků i rozmělnovat), a sice prostřednictvím prezentovaného článku Josefa Chuchmy z dubna roku 2003 (nikoli tedy samostatné hlubší analýzy).

Pro shrnutí významu Lustigova díla a světa, jež ho formoval, pro ilustraci jeho díla a osobnosti jako nepřehlédnutelného svědka holokaustu má expozice určité svůj význam, hlavně pro mladší ročníky. Možná je škoda, že na ní přes velké množství údajů nenalezneme celkové zhodnocení jeho práce v kontextu moderní české a světové literatury. Náš zesnulý kolega Tomáš Pěkný o něm v nekrologu (v *Reh* 4/2011) mj. napsal:

„Když Lustigovy povídky vyšly, zapůsobily jako meteor: svým námětem, jazykem, stylem (byl tu zřejmý vliv neorealismu), pojetím tématu, tím vším jejich autor oponoval tvrdě vládnoucí doktríně socialistického realismu. (...) Navzdory vžitě představené není už od prvních próz Lustigovým hlavním tématem šoa, ale člověk uprostřed nelidskosti; jeho hrdiny jsou často ti nejzranitelnější a nejponiženější: děti, ženy, starci, zajímá ho, co zažívají v situaci u dna, jejich chování, střet se zničující mocí, zrod osobní morálky.“

ARNOLDOVA VILA

Expozice v Arnoldově nazvaná jednoduše *Arnošt Lustig v Brně* je mnohem komornější než ta pražská, připravili ji fotograf Tino Kratochvíl a Veronika

Smyslová a soustřeďuje se výhradně na autorovy kontakty v moravské metropoli prostřednictvím fotografií a vzpomínek těch, kdo ho zažili, měli rádi jeho bezprostřednost a neformální vystupování, i těch, které setkání s ním a jeho životní zkušeností zásadně ovlivnilo (mezi vzpomínajícími jsou například Milan Uhde, Boleslav Polívka, Zdenek

Merta, Jaromír Gargulák, Jan Kratochvíl). Citujeme ze vzpomínky Milana Uhdeho, který se s autorem znal od roku

1955, kdy v redakci měsíčníku Svazu spisovatelů *Nový život* objevil jeho povídku Sousto („mezi ostatními texty zasvítala drsně pravdivým příběhem a neméně drsným, výrazně osobitým provedením“) a po jeho návratu z emigrace se s ním znovu setkal v Praze: „Náhoda nás posadila v Praze za hospodský stůl, na který číšník na Arnoštovu objednávku rozestavil sklenky vodky v šíři metru. Dokud je spolu nevypijeme, nesmím na vlak do Brna. Tak se stalo, že jsem z našeho setkání poprvé a naposledy odešel předčasně, ba utekl.“ Josef Lustig vzpomíná na rabínskou debatu, kdy zemský rabín dr. Gustav Sicher koncem 50. let, v letech tuhého státního antisemitismu, rozmlouval spisovateli, aby publikoval au-

Pohled do výstavního sálu s rekonstrukcí psacího stolu v pražském Muzeu literatury. Foto am.

tentický příběh o zoufalém polském rabínovi, který Lustigovi v Osvětimi ukradl kousek chleba. Řekl mu prý: „Máme už beztak dost nepřátel, a budou ještě říkat, že mezi námi krade i rabín.“ Oblastní rabín dr. Richard Feder (dle J. Lustiga autorův oblíbený rabín) mu to naopak schválil se slovy: „Když je to pravda, tak ji nesmíte smlčet.“

(am)

Výstava v Muzeu literatury v pražské Bubenči potrvá do 19. července; dne 16. června od 17 hodin se tam koná slavnostní uvedení katalogu, po němž následuje komentovaná prohlídka. Expozice v Arnoldově vile v Brně potrvá do 30. června.

JMÉNA A OSUDY

Památník válečným zaměstnancům Židovského muzea

Židovské muzeum v Praze patří k nejstarším evropským židovským muzeím. Bylo založeno v roce 1906, u jeho zrodu stáli historik a hebraista Salomon Hugo Lieben a představitel česko-židovského hnutí, magistrátní rada August Stein. Základem sbírky se staly předměty ze synagog a modliteben, jež zanikly v důsledku asanace pražského židovského ghetta.

Po nacistické okupaci českých zemí a vzniku tzv. Protektorátu Čechy a Morava byl muzejní spolek na podzim roku 1939 zrušen a muzejní sbírku převzala pražská židovská obec. Ta v průběhu roku 1942 ústy vedoucího odboru pro záležitosti venkova Karla Steina iniciovala vznik tzv. Židovského ústředního muzea. Nacisté projekt schválili, i když byli vedeni jinými záměry než jeho tvůrci. Židovské ústřední museum se pak stalo bezpečným úložištěm pro liturgické předměty, knihy a archiválie protektorátních židovských obcí i pro vybrané předměty z majetku Židů, deportovaných z Prahy a okolí do koncentračních a vyhlazovacích táborů. Díky úsilí historika umění a hlavního kurátora Josefa Poláka a jeho kolegů pracovalo toto muzeum jako nanejvýš profesionální instituce a položilo základ dnešní odborné práce.

To, že dnes může muzeum spravovat jednu z nejrozsáhlejších sbírek judaika na světě, významnou knihovnu a památky na židovské obce celých Čech a Moravy, je zásluhou donedávna většinou neznámých lidí – zaměstnanců válečného Židovského ústředního muzea. Právě jim je věnován nedávno zpřístupněný památník s jejich jmény na Starém židovském hřbitově.

„Z historického pohledu se zdá neuvěřitelné, že předválečné židovské muzeum a jeho sbírky nejen nezanikly, ale byly naopak odborně rozšířeny, zpracovány a katalogizovány. Díky schopnostem a odhodlání představitelů pražské židovské obce a zaměstnanců muzea samotného vznikly tehdy i velmi cenné expozice. My, jejich nástupci, dodnes stavíme na odborných základech, které oni během válečných let položili,“ říká Pavla Niklová, ředitelka ŽMP.

JMÉNA, KTERÁ NESMĚJÍ BÝT ZAPOMENUTA

Dohledání jmen všech válečných zaměstnanců a spolupracovníků muzea nebylo zdaleka jednoduché, už proto, že ve zrychlujícím se soukolí transportů někteří z nich setrvali na své pozici jen krátkou dobu. Kurátor Martin Jelínek projektu věnoval téměř rok. Dosud se mu podařilo identifikovat 161 jmen lidí na nejrůznějších pozicích, u většiny z nich se mu podařilo také zjistit, jaký byl jejich další osud. Vysvětluje, že v minulosti byla pozornost logicky věnována především odborným pracovníkům válečného muzea, ale na jeho chodu se podílelo daleko více osob. „Výsledkem intenzivní práce za necelé tři roky fungování muzea pod okupační správou jich všech je, že se sbírky muzea rozrostly z předválečných několik set předmětů na více než 100 000 položek,“ dodává.

Památník v podobě tří bronzových desek byl slavnostně odhalen dne 28. dubna, v několika případech za účasti potomků těch, které pamětní desky připomínají. Přítomni byli rovněž zástupci židovských obcí v ČR a řada čestných hostů. Datum bylo zvoleno symbolicky – ve stejný den a měsíc se roku 1881 narodil hlavní iniciátor založení původního muzejního spolku, judaista, pedagog a historik Salomon Hugo Lieben.

V blízkosti památníku vzniklo také odpočinkové místo s kamennými lavičkami, na něž přispěli individuální dárci i instituce. V areálu Starého židovského hřbitova tak vzniklo místo, které návštěvníkům umožňuje v klidu a soustředění vnímat jedinečnost místa.

Památník byl financován z darů a mezi těmi, kdo přispěli, nechybějí ani současní zaměstnanci muzea. Pražské židovské muzeum děkuje všem příspěvatelům za pomoc, která významným způsobem podpořila jeho snahu připomenout důležitou část historické paměti židovských komunit v Čechách a na Moravě.

žmp

PŘÍSTAV U OCEÁNU

Hugenoti, katolíci a Židé v La Rochelle

Většina lidí z našich středoevropských končin, pokud jede tzv. k moři, má tím mořem na mysli moře Středozemní. V Chorvatsku, Itálii nebo v Řecku to ostatně ani jinak nejde. V případě Francie je tomu ale jinak. Tady existuje možnost volby mezi mořem a oceánem, horkou středomořskou Riviérou a mohutným, chladným a majestátním Atlantským oceánem. Je tam deštivá a anglicky zelená Normandie, Bretaň – Malá Británie, někdejší Armorika, jedno z posledních míst, které ve Francii nikdy docela neztratilo svůj galokeltský charakter, a dále na jihozápadě v Biskajském zálivu Akvitánie, zajímavá oblast s rozmanitou krajinou a složitou historií, kterou do značné míry určoval nebo přinejmenším ovlivňoval právě oceán. Řadu století trvající vliv Anglie, ke které různé části Akvitánie v různých obdobích středověku přímo patřily, je tu dodnes patrný, i když se francouzským králům postupně podařilo během stoleté války (1337–1453) a v dalších střítech Angličany z evropského kontinentu vytlačit. Jsou jisté paralely, které se při srovnání historie českého království a jeho konfliktů se sousedním Německem či Rakouskem nabízejí, ale střety mezi Anglií a Francií jsou už kvůli tomu, jakou roli v nich hraje moře a později celé oceány, a kvůli tomu, jak nakonec dopadly, jiného charakteru. Tedy – jsou a nejsou.

Nejlépe se o to můžeme návštěvník přesvědčit, pokud se na francouzské atlantické pobřeží vypraví. Pro takový případ lze doporučit návštěvu a pobyt ve městě a přístavu La Rochelle, která má ve své historii snad všechny zvraty, vzestupy a pády, jež Akvitánii potkaly. A pokud návštěvníka historie moc nezajímá, stráví přinejmenším pár příjemných dnů v hezkém, starobylém a přátelském městě, kde často svítí slunce, často prší, hodně často je větrné počasí a všude je oceán.

LA ROCHELLE

Na místní poměry La Rochelle vlastně moc stará není. Zatímco nedaleké Sain-

tes bylo už v 1. století o. l. hlavním městem římské provincie Gallia Aquitana, jak to dodnes dokládá římský amfiteátr pro 15 tisíc diváků a vítězný oblouk, který nechal postavit císař Tiberius, La Rochelle jako město byla založena „až“

Jedna z ulic historického centra města.

ve století desátém, plus minus jako Praha. Ve 12. století bylo město potvrzeno

Řetězová věž a věž Saint Nicolas. Řetěz mezi nimi uzavíral přes noc vjezd do přístavu.

jako svobodný přístav a La Rochelle se na tři století stala největším opevněným přístavem na atlantickém pobřeží. Do osudů města ve 12. století výrazně zasáhla dědička akvitánského vévodství Eleonora Akvitánská, francouzská a později anglická královna. Jejím sňatkem s anglickým králem Jindřichem II. (poté co se rozvedla s francouzským králem

Ludvíkem VII.) se Akvitánie a s ní i La Rochelle staly anglickou provincií. Eleonořin syn, anglický král Richard Lví srdce, proslulý rytíř, křížák a hrdina mnoha legend, v Akvitánii zemřel v roce 1199 ve válce proti francouzskému králi Filipovi II. při dobývání hradu Chalus a je spolu s Eleonorou a svým otcem Jindřichem II. pochován v opatství Fontevrault v údolí řeky Loiry.

Mohli bychom v tomto duchu pokračovat ještě dlouho, historie Akvitánie je spleť, bouřlivá a plná válek, úkladů i vášní. Nás ale v současné chvíli zajímá především La Rochelle, která se po tři století dokázala prosadit politicky, obchodně i vojensky a zachovat si značnou míru autonomie na Anglii a poté i na stále více centralizované a z Paříže řízené Francii.

HUGENOTI A KATOLÍCI

Prakticky po celé Evropě se v průběhu 16. století šířily a získávaly podporu různé verze protestantismu. Ve Francii to byl zejména kalvinismus, jehož přívrženci byli označováni jako hugenoti. Hugenoti a jejich představitelé měli silné pozice na jihu a jihozápadě Francie; v Paříži, v severní a východní části země měli převahu katolíci. Stále se stupňující napětí mezi oběma tábory vyústilo v letech 1562–1598

v sérii ozbrojených střetů, souhrnně označovaných jako náboženské války. Byly provázeny masakry, jako byla dodnes pověstná bartolomějská noc (1572), a dokonce i vraždou francouzského krále Jindřicha III. Po něm nastoupil v roce 1593 na trůn vůdce hugenotů Jindřich IV., který předtím přestoupil na katolickou víru. Ten vydal v roce 1598 edikt nantský, zaručující hugenotům s jistými omezeními stejná práva, jaká měli katolíci, a náboženské konflikty na delší dobu ukončil.

La Rochelle, která stála po celou dobu náboženských válek na straně hugenotů a postupně se stala jejich hlavní základnou i útočištěm, prožívala v těchto pro Francii těžkých časech jedno z nejvýznamnějších období své existence. Stala se kosmopolitním centrem, ve kterém se, především na obchodní bázi, setká-

vali Angličané, Vlámové, Němci, Španělé, Portugalci a Italové, Židé i muslimové. Město i přístav se rozrůstaly, zdokonalovaly se hradby a za nimi rostly budovy, které dodnes patří k ozdobám města.

V roce 1610 byl však schopný a tolerantní král Jindřich IV. zavražděn a příznak občanské války se objevil znovu. Ludvík XIII., který nastoupil na vraždou uprázdněný trůn, a zejména jeho první ministr kardinál Richelieu považovali existenci na Paříži takřka nezávislého města, které se notabene ve 20. letech 17. století účastnilo dvou protivládních povstání, za trvalou hrozbu pro bezpečnost a jednotu francouzského království. V říjnu 1627 zahájila francouzská armáda blokádu města. V říjnu o rok později se vyhladovělí obyvatelé

Historická tržnice z 19. století je stále v provozu.

po marném očekávání pomoci z Anglie nebo z francouzského protestantského jihu rozhodli kapitulovat. Město přišlo o zbytky privilegií a muselo strhnout své hradby, ale byly zachovány životy i majetek jeho obyvatel. Vláda dodala hladovým obyvatelům potraviny – stovky vozů s proviantem a k tomu stáda dobytka a ovcí. Její vojáci také pomohli s pohřbíváním mrtvých, kteří leželi v domech i na ulicích. Při obléhání zemřelo hladu a na nemoci 22 tisíc z původních 28 tisíc obyvatel města.

VÁLKY A MÍR

Aby těch pohrom nebylo málo, nástupce Ludvíka XIII. Ludvík XIV., „král Slunce“, zrušil v roce 1685, 57 let po obsazení La Rochelle, platnost nantského ediktu a postavil protestanty prakticky

mimo zákon. Následoval exodus podle některých odhadů až půl milionu huge-notů do Anglie, Nizozemí, Pruska a Švýcarska. Jen z La Rochelle, která se dosud úplně nevzpamatovala z válečných škod, odešlo několik set osob. A nejen do Evropy, mnozí využili svých zkušeností a kontaktů z obchodních plaveb do Nového světa a usadili se tam.

Trvalo dlouho, než se město vzpamatovalo. A zase, jako už několikrát v minulosti, mu k novému vzestupu pomohl oceán. Zámořské plavby, rozšiřování přístavu, pomalu se oživující obchod s vínem, solí a brandy a rybolov mu pomalu otvíraly přístup k nové prosperitě. Dalo by se toho napsat mnoho o změnách, které do kraje i města přinesl pád monarchie a revoluce, Napoleonovo císařství, válka s Pruskem nebo první a druhá světová válka. La Rochelle to všechno, alespoň dosud, dokázala přežít a vyrovnat se s tím, aniž by při tom přišla

o svůj osobitý ráz a atmosféru. Dlouhé starobylé ulice starého města jsou na první pohled všechny stejné a na druhý každá jiná, promenáda na pobřeží vede od starého přístavu k novému a zase zpátky, příliv se střídá s odlivem a moře, vlastně oceán, často mění svou barvu. Jako by věčná intolerance, tolik vlastní člověku, na chvíli zavřela oči a řekla si: už toho bylo dost.

ŽIDÉ Z LA ROCHELLE

Historie Židů v La Rochelle není na rozdíl od historie města i oblasti nijak zvlášť složitá a podobá se historii mnoha dalších francouzských židovských obcí. Začíná ve středověku, kdy u učence a sofera Chajima ben Isaaca nacházíme zmínku o židovské přítomnosti v tomto městě, které

hebrejsky nazývá La Rokillah. Ze 13. století máme další doklad, na který je spolehnouti: anglický král Jan Bezzemek předepisuje zdejším Židům zvláštní daň.

Tehdy obývali Židé rue des Juifs (Židovskou ulici) v historickém centru, později přejmenovanou na rue de l'Évêché (Biskupskou). Stejně jako jinde ve francouzském království byli pak z města vyhnáni ve 14. a 15. století.

Před druhou světovou válkou zde malá židovská komunita už zase existovala. V roce 1942 provedla policie v celém departementu na Židy razii a nejméně 180 jich bylo poté deportováno do vyhlazovacích táborů.

Z popela povstala židovská obec v La Rochelle díky příchodu židovských ro-

din, repatriovaných ze severní Afriky po dekolonizaci v roce 1962. V roce 1968 byla otevřena první malá synagoga, v roce 2017 se pak obec i synagoga přestěhovaly do nových prostor na současnou adresu Cours des Dames 34, ve čtvrti Vieux-

Port. Tam, kde ve starém přístavu kdysi ženy vyhlížely, kdy a zda se jejich manželé, synové a milenci vrátí z námořních cest.

Nová synagoga, kterou slavnostně inauguroval vrchní rabín Francie Haim Korsia, se nachází v samém srdci La Rochelle, města, kde se dnes po staletích náboženských válek a konfliktů

mohou svobodně modlit ke svému Bohu katolíci i protestanti. Možná že někteří jsou ochotni dokonce i připustit, že je to jeden a tentýž.

Židé se k Hospodini v nové synagoze obracejí (v sefardském ritu) za účasti minjanu pravidelně v pátek večer a o šabat dopoledne. A pochopitelně také o židovských svátcích.

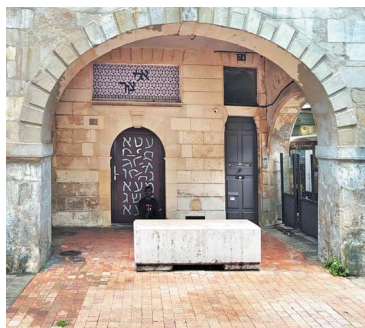
Text a foto **JIRÍ DANÍČEK**

Starý přístav (Vieux-Port) už obchodu neslouží.

Pohled z pobřežní promenády, v pozadí ostrov Ile de Ré.

Vchod do synagogy v La Rochelle.

OBRAZY PRONIKAJÍCÍ DO HLOUBKY

O výstavě německého impresionismu v Muzeu Barberini

V Muzeu Barberini v Postupimi probíhá krásná výstava s poněkud, alespoň pro mě, nepochopitelným názvem *Avantgarde. Max Liebermann und der Impressionismus in Deutschland*.

Autoportrét z roku 1934.

Tvorba Maxe Liebermanna samozřejmě ovlivnila tvorbu některých německých expresionistů a měla vliv i na řadu malířů v zemích českých, třeba na ranou tvorbu některých členů Osmy, ale proč avantgarda v názvu? Obrazy některých vystavených autorů mají zase blíže k realismu než k impresio-

Židovská ulička v Amsterdamu, 1908.

nismu či postimpresionismu. Ale to není podstatné, výstava stojí rozhodně za vidění.

MAX LIEBERMANN

Max Liebermann je zastoupen asi padesáti díly z let 1882–1928 a autoportrétem z roku 1934. Všechny obrazy jsou charakteristické nanášením husté barvy ve vysoké vrstvě, čímž vzniká výrazná reliéfní struktura a plastický povrch. Autor pastózní malbu dokonale ovládal, obrazy jsou velmi dramatické, pronikají do hloubky a vytvářejí pro oko krásnou, slovy těžko popsatelnou strukturu. Blíže se ve svém psaní zmíním jen o několika

pracích, které na mě udělaly největší dojem a od kterých jsem se skoro nemohl odpoutat, jak mě vtáhly do sebe.

Židovská ulička v Amsterdamu, velký obraz (125 x 175 cm) s motivem trhu, v popředí dva velké dvoukoláky plné nejrůznějšího zboží, prodejci, nakupující, smlouvající nebo jen diskutující, muži, ženy i několik dětí. Z postranní uličky přicházející zástup. Neuvěřitelná barevnost, množství lidí, ne však tvárná masa, každý má svůj výraz ve tváři, naslouchá druhému, odpovídá, přemýšlí, diskutuje.

Trh se zeleninou v Delftu. Úzký vodní kanál se čluny vrchovatě naloženými různými druhy zeleniny, na břehu dřevěná, zčásti otevřená stavba plná lidí a před ní zaparkovaný člun. Muži dlouhými bidly usměřující plavbu. Dramatičnost, neuvěřitelná hra barev, dokonalá kompozice.

Procházka v Tiergarten. Malý obraz (33 x 43 cm) s cestou nořící se do hloubí stromů. V popředí u cesty lavička se dvěma sedícími dámami a zaparkovaným kočárkem, po cestě z nitra porostu vynořující se skupina lidí, v korunách stromů tu a tam modré nebe s bílými obláčky. Úchvatná a do nejmenšího detailu promyšlená barevnost a pohoda, kterou živé bytosti nabízí krásný den. Co bych dal za to, kdyby moje mysl vni-

mala svět jako mé oči tento obraz.

Zahradní pivnice u Leidenu. Mezi listnatými stromy rozestavené stolky se židlemi, v pozadí dřevěná bouda se zastřešenou terasou, u některých stolů konzumenti piva. Různé odstíny zeleného listoví, světle zelené stolky, černé židle a kmeny stromů, na zemi nádherné světlé obrazce vytvořené pa-

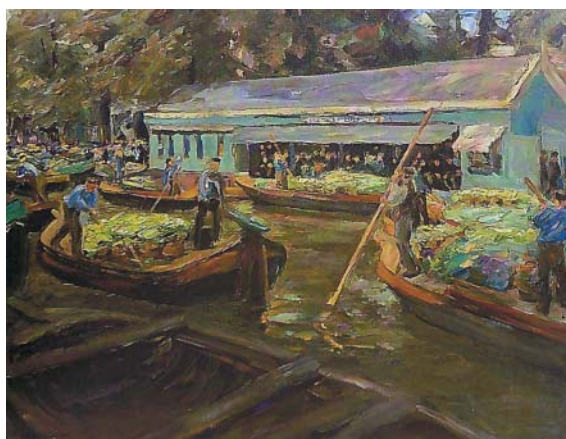

Procházka v Tiergarten, 1920. Obrazy na této straně jsou od Maxe Liebermanna.

prsky skrze klenbu stromů proniknuvších slunečních paprsků. Dokonale vyjádřená pohoda krásného dne.

Koncert v opeře. Menší obraz s expresivními prvky a publikem naslouchajícím orchestru. Napětí vyjádřené vlajícími vlasy sedící dámy a několika silně pastózními skvrnami.

Max Liebermann se narodil 20. července 1847 v Berlíně a zemřel 8. února 1935 v Berlíně. V letech 1874–1914 pravidelně pobýval na letním bytě v Holandsku. Díky dědictví po otci, který byl úspěšným průmyslní-

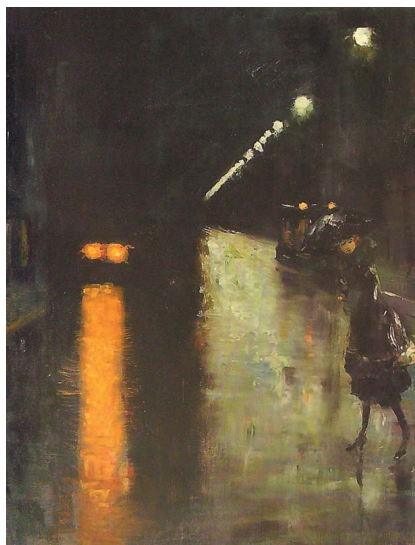
Trh se zeleninou v Delftu, 1907.

kem, shromáždil pozoruhodnou sbírku obrazů francouzských impresionistů. Roku 1897 byl jmenován profesorem

Královské akademie v Berlíně, od roku 1920 prezidentem Pruské umělecké akademie a roku 1932 jejím čestným prezidentem. Po převzetí moci Hitlerem na funkci rezignoval, pro jeho židovský původ mu bylo zakázáno vystavovat a jeho díla byla odstraněna z veřejných sbírek. Známy je jeho výrok, kterým komentoval průvod nacistů u Braniborské brány oslavujících převzetí moci Hitlerem: „Nikdy bych nemohl sníst tolik, kolik se mi toho chce vyblít.“ Je pohřben na židovském hřbitově v Prenzlauer Bergu a jeho pohřbu se z jeho dřívějších malířských německých obdivovatelů účastnili pouze Käthe Kollwitzová a Hans Purrmann.

LEO LESSER URY

Stále málo známý malíř Lesser Ury je zastoupen deseti malbami zapůjčenými převážně ze soukromého vlastnictví. Většina prací jsou noční scény deštěm

Leo Lesser Ury: *Výjev z nočního Berlína*, 20. léta.

skrápěného Berlína. Temná noc se světly pouličních lamp a svítícími světly automobilů. Řada černých vozů jako by zvolna plujících v řece, tento dojem vytváří mistrně namalovaný odlesk světla z lamp na mokré vozovce. Občas chodci s rozevřenými deštníky, ticho, jen světla posunujících se vozů do neznáma. Na jednom obraze místo aut drožky tažené koněm s drožkáři sedícími na kozlíku, ponořenými do sebe v deštivém nečase, s černým kloboukem na hlavě. V popředí hubená žena s deštníkem přecházející, skoro klouzající po hladině řeky, vodou zalité vozovky. Tma prozářená světlem, samota, ticho.

Malířova dokonalá práce s odlesky, které na rozdíl od černé hmoty posunujících se strojů nepůsobí depresivně.

Leo Lesser Ury: *Výjev z nočního Berlína*, 20. léta.

Leo Lesser Ury (7. listopadu 1861 Birnbaum, dnes Międzychód u Poznane – 18. října 1931 Berlín). Po smrti otce, který byl pekařem, se rodina roku 1872 přestěhovala do Berlína. Roku 1879 začal studovat malbu na akademii v Düsseldorfu, poté pobýval v Bruselu, Paříži, Mnichově a roku 1887 se vrátil do Berlína, kde vystavoval v rámci Berlínské secese. Namaloval též řadu obrazů se starozá-

Lovis Corinth: *Kluziště v berlínské Tiergarten*, 1909.

konními motivy, mnohé z nich byly nacisty zničeny. Je pohřben na židovském hřbitově v Berlíně-Weissensee.

LOVIS CORINTH

Lovis Corinth je na výstavě zastoupen 17 obrazy. Nejvíce mě zaujal obraz *Kluziště v berlínské Tiergarten*. Malba s expresivními rysy zobrazuje, až karikaturně, vyšňožené bruslaře a bruslařky, jezírko v pozadí olemované stromy, mezi kterými visí vlajky různých států, v popředí dřevěná bouda na vodě. Bruslaři se předvádějí a užívají si s tím spojeného dobrého pocitu. Barvy dokonale vyvážené a mistrná kompozice. Vynikající portrét, též spíše expresivní, významného uměleckého kritika Julia Meiera-Graefeho. Portrét německé herečky Gertrud Eysoldtové jako Salome s hlavou Jana Křtitele na podnosu.

Lovis Corinth, celým jménem Franz Heinrich Louis (21. července 1858 Tappiau v Prusku – 17. června 1925 Zandvoort). Studoval na Akademii výtvarných umění v Královci a poté v Mnichově. V letech 1915–1925 byl prezidentem Berlínské secese. Nebyl židovského původu, roku 1902 se oženil se svou o 22 let mladší žačkou, malířkou Charlottou Berendovou, s níž měl dvě děti. Berend byla Židovka a po nástupu nacistů sebe i děti zachránila emigrací do USA. Corinthovy práce byly nacisty zařazeny mezi „degenerované umění“ a odstraněny ze státních sbírek.

Výstava v Muzeu Barberini končí 7. června 2026, vyšel k ní rozsáhlý katalog.

JAN PLACÁK

MALÍŘOVO ÚTOČIŠTĚ

O letním sídle Maxe Liebermanna u jezera Wannsee

Pokud se vám nepodařilo navštívit výstavu německého impresionismu v galerii Barberini (popsanou na str. 14–15), zajímáte se o dílo Maxe Liebermanna a chystáte se někdy Postupim v sousedství Berlína navštívit, asi víte, že u jezera

Martha Liebermann, 1927.

Wannsee měl tento malíř svou vilu. Původně ji plánoval jako letní sídlo, ale od nástupu nacistů k moci se mu kvůli stále tíživější politické atmosféře stala útočištěm i útechou, místem, kde mohl pozapomenout na

politický vývoj v zemi. Zemřel v únoru 1935. Dodejme, že v lednu 1942 se pár desítek metrů od Liebermannova domu sešli v jedné majestátní vile nacističtí pohlaváři, aby zde, v malebném prostředí jezera a okolních lesů, zformulovali

Max Liebermann: *Pohled na zahradu*, olej na plátně, 1921.

účinný plán na vyvraždění evropských Židů. Z obou budov jsou nyní muzea.

MŮJ HRAD U JEZERA

Dům si nechal Max Liebermann postavit v letech 1909–1910, s hrdotí mu prý říkal „můj hrad u jezera“. Tehdy patřil k předním uměleckým osobnostem své doby, byl profesorem Královské akademie v Berlíně, a tak skutečnost, že letní sídlo vybudoval právě zde, v zahradní kolonii Alsen s jejími promyšlenými zahradami směřujícími k jezeru, určené pro

berlínskou vyšší střední třídu, patřila k přirozenému běhu věcí. Jezdával sem na letní dovolené s manželkou Marthou, dcerou Käthe a pak od roku 1917 i se svou vnučkou Mariou. Měl tu ateliér a vilu se zahradou zachytil ve svém pozdním období na řadě obrazů, některé jsou v domě k vidění.

Dům navrhl architekt Paul Otto Baumgarten, zahradu sám Liebermann ve spolupráci s tehdejším ředitelem Hamburger Kunsthalle Alfredem Lichtwarkem. Rozdělil ji na užitkovou část (pro zeleninu a bylinky před hlavním vchodem) a za domem, ve svažitém terénu u jezera nechal vybudovat terasy. Nejvyšší terasa je dlážděná (dnes ji využívají hosté místní kavárny Café Max), pod ní se nachází květinová terasa a poté trávník; po jeho stranách březová alej a na opačné straně tři květinové oddíly ohraničené živými ploty. U domu stojí bronzová plastika vydry s rybkou od Liebermannova přítele a kolegy z hnutí Berlínské secese, sochaře Augusta Gaula, v zahradě pak další bronzová plastika.

Umělec tak vytvořil elegantní, promyšlený (i užitek přinášející) a současně pestrobarevný a přirozený prostor, rámovaný odlesky jezerní vody. (Těžko si přitom nevzpomenout na zahradu slavného impresionisty, jímž se Liebermann inspiroval, malíře Claude Moneta. I ten si svou zahradu v Giverny, ještě mnohem zářivější a rozmanitější, než je ta Liebermannova, užíval až do konce života.)

MARTHA

O malířově významu píše Jan Placák, v souvislosti s domem nás zajímá i osud jeho dalších obyvatel, tedy umělcových příbuzných. Martha Liebermannová, roz. Marckwaldová, ovdověla po 50 letech

manželství. Tehdy vlastnila dvě nemovitosti (kromě vily ještě byt v Berlíně), byla s ní dcera a její rodina. V roce 1940 už zůstala sama a zcela bez prostředků, neboť po křišťálové noci v listopadu 1938 se Käthe s dcerou a manželem Kurtem Riezlerem podařilo odjet do USA.

Max Liebermann: *Malíř ve svém ateliéru ve Wannsee*, olej na plátně, 1932.

V roce 1940 ji nacisté donutili prodat vilu ve Wannsee Říšské poště hluboko pod cenou (nedostala nakonec nic); pak se neúspěšně pokoušela emigrovat do Švýcarska nebo do Švédska, ale její snaha selhala kvůli vysokým finančním požadavkům vlády; nepomohly ani přímluvy členů německé šlechty.

Dne 5. března 1943 měla být Martha, které tehdy bylo 85 let, deportována do Terezína. Rozhodla se raději ukončit život a předávkovala se prášky. Přežila

S vnučkou Mariou, 1932. Foto archiv.

ještě pět dní, zemřela 10. března 1943 v Židovské nemocnici v Berlíně, je pohřbena na židovském hřbitově na Schönhauser Allee vedle svého manžela. Ve vile naleznete její fotografii

z roku 1927 – je na ní vysoká, elegantní vzpřímená žena s jemným úsměvem na tváři.

Pohled na zadní průčelí ze zahrady, 2021. Foto Společnost M. Liebermanna.

REKONSTRUKCE

Za války v domě sídlilo výcvikové středisko pro zaměstnankyně Říšské pošty. Po roce 1945 se Liebermannova vila spolu se sousední vilou Hampohn (známou jako vila Thiede) stala chirurgickým oddělením nemocnice ve Wannsee, která zde sídlila i poté, co v roce 1951 byla vila navracena dceři Maxe a Marthy. Po její smrti v roce 1952 dům zdědila Maria, Liebermannova jediná vnučka. Ta jej v roce 1958 prodala spolkové zemi Berlín, a od roku 1971 v ní přes dvacet let sídlil potápěčský klub.

Snaha zachovat malířovu památku se tak mohla začít rozvíjet až roku 1995,

vila využívána jako muzeum. Stanovil si však podmínku, že na její údržbu nebudou poskytovány žádné veřejné prostředky.

Renovaci vily podpořilo mnoho soukromých osob a institucí, a opravená budova byla zpřístupněna před dvaceti lety, koncem dubna 2006. Věrné rekonstrukce na základě původních plánů i malířových obrazů se roku 2014 dočkala i zahrada (včetně replik elegantních lavic, altánu a mola z bílého dřeva). V roce 2008 získala vila cenu Europa Nostra za výjimečné úspěchy v oblasti zachování kulturního dědictví v Evropě.

V malířově renovovaném domě, v němž se zachovalo minimum vybavení, jsou shromážděny dokumenty k jeho bohaté umělecké dráze, je tu řada obrazů a kreseb, jeho vlastních i jeho přátel, mnoho fotografií a konají se tu i krátkodobé výstavy. V přízemí funguje zmíněná kavárna s terasou, přes zahradu dojdete k jezeru. U vody se můžete vydat na molo nebo pobýt v altánu, zaposlouchat se do šplouchání vln a šustění větví smutečních vrb, pozorovat vodní hluď a prolouvající plachetnice a představovat si, jak se tu žilo malíři a jeho rodině.

Hlavní vchod, současný stav. Foto Zoe Mulcare.

Pohled od domu k jezeru, současný stav. Foto Zoe Mulcare.

kdy byla založena Společnost Maxe Liebermanna, která se nakonec až soudní cestou musela zbavit „potápěčského břímě“ a domohla se toho, že berlínský senát v roce 1997 souhlasil s tím, aby byla

Od postupimského hlavního nádraží jezdí k vile autobus číslo 114. Informace o otevírací době a další údaje se dozvíte na adrese www.liebermann-villa.de.

ALICE MARXOVÁ

ZEMŘELA NINA MICHAJLOVNA LITVINOVA

Dne 12. května z vlastního rozhodnutí ukončila svůj život Nina Michajlovna Litvinova, sestra Pavla Litvinova, který v roce 1968 demonstroval na moskevském Rudém náměstí proti okupaci Československa. Nina Litvinova nepatřila mezi výrazné postavy sovětského disentu, jako její bratr a mnoho přátel, vždy stála spíše v pozadí. V posledních letech však tvořila hrstku těch, kteří zůstali v Rusku a neohroženě přinášejí svědectví o ruském protiválečném odporu i následných represích. S nenápadnou samozřejmostí mapovala ty, kteří za své postoje k válce proti Ukrajině skončili za

Nina Michajlovna Litvinova, 20. léta. Foto archiv.

mřížemi, neúnavně navštěvovala soudní procesy s výraznými osobnostmi i zcela neznámými lidmi. V osmdesáti letech cestovala i do vzdálených měst, aby jako zástupce veřejnosti mohla usednout v soudní síni a alespoň trochu tak

podpořit souzené a často i na mnoho let odsouzené. Politickým vězňům Putinova režimu posílala četné dopisy a podporovala i ty, kteří se po propuštění ocitli ve složité situaci. Mořská bioložka, která se ve své vědecké práci věnovala ostnokožcům, již od sedmdesátých let šířila a přepisovala samizdat. Navštěvovala uvězněné disidenty v táborech a ve vyhnanství. Často to znamenalo jet řadu dní do odlehlých míst s batohem, jež sotva uzvedla, aby doručila jídlo a šaty sesbírané od přátel.

Dědečkem sourozenců byl významný sovětský diplomat a politik Maxim Maximovič Litvinov, ale Nině Michajlovně věhlas a sláva nedělaly dobře už od dětství. I nyní vystupovala velice skromně, s tichou nezlomností a obrovskou odvahou. Tím bolestnější je číst její poslední řádky určené blízkým: „Všechny vás miluji a myslím na vás. Ale musím odejít, už nemohu žít dál. Od té doby, co Putin zaútočil na Ukrajinu a zabíjí nevinné lidi a u nás bez konce zavírá do vězení tisíce lidí, kteří tam trpí a umírají za to, že jsou, stejně jako já, proti válce a vraždění. Nemohu jim nijak pomoci. Žeňa Berkovič, Světlana Petrijčuk, Karina Curkan a tisíce jiných za mřížemi trpí a umírají. Snažila jsem se jim pomoci, ale došly mi síly a dnem i nocí mě trýzní beznoc. Stydím se, ale vzdávám to. Odpusťte mi, prosím.“

MICHAELA STOILOVA

Max Brod

SEN O FRANZI KAFKOVÍ

Maxe Broda považovali a považují někteří nesporně významní autoři a myslitelé, a to i židovští, ve věci Franze Kafky za nepříteli kompetentního a občas i málo seriózního. Hledí na něj jako na „poněkud egocentrického a částečně jednostranného svědka nenávratně minulosti patřící německé literární Prahy“ (Goldstücker), jehož zprávu o tomto období a zejména to z ní, co se Franze Kafky týká, je třeba brát opatrně. Nikoli do té míry, jako je tomu v případě Hovorů s Kafkou Gustava Janoucha, které dnes většina literárních historiků označuje rovnou za fikci, ale přece jen s rezervou. Je zajímavé, že Brod pravost Janouchovy knihy uznával a pomohl s jejím vydáním. A že v dnes už nepřehlédlném zástupu znalců Kafkova života a díla se jedná prakticky o jediné dva autory, kteří s ním byli v osobním styku. Ani takové osobnosti jako Gershom Scholem nebo Hannah Arendtová nebrali Broda a jeho interpretace Kafkova díla zrovna vážně.

Přes to všechno je Max Brod jedním z mála těch, s nimiž se slavný pražský autor po celý život přátelsky stýkal, komu důvěřoval a s kým vedl řadu let obsáhlou korespondenci. Nehledě na to, že mu svěřil svou literární pozůstalost. Kdyby ji Brod zničil, jak si autor přál, znali bychom jen zlomek dnes dostupného Kafkova díla. Jako by přátelský vztah, který nepatří mezi nástroje, s nimiž pracuje věda, vyvolával podezření, že oslabuje interpretační věrohodnost svědectví, které někdo, v tomto případě Max Brod, přináší.

V Pražském kruhu, poslední Brodové knize, vydané v Německu v roce 1966 (česky 1993) a věnované pražským židovským autorům, najdeme záznam snu, který se Brodovi zdál několik let po Kafkově smrti. V tom snu se oba přátelé znovu setkávají. Zvláštní sen, jehož příběh mimo jiné vypovídá, o jak hluboké a opravdové přátelství se jednalo. At' už je to v ostatních případech tak či tak, sen se vědecké kritice vymyká, protože je na něj krátká. To, že se ho Brod rozhodl do své knihy zařadit jako důkaz podporující jeho charakteristiku Kafky, je svým způsobem velkolepé. Představuji si ho, jak v Tel Avivu na konci života píše svou poslední knihu, vzpomíná na všechno, co bylo a už není, na Život plný bojů, jak ho sám nazval. A vzpomíná také na sen, kte-

ry se mu zdál ještě v Praze, v němž, zatím naposledy, potkal svého přítele Franze Kafku. Ten zemřel 3. června 1924. jd

Polemikou se však nic nedokáže. Chtěl bych zde pozitivním zpodobněním, obrazem jasně ukázat, jaký byl Kafka ve skutečnosti. Nazývám tento obraz Nesrovnatelné. Necht' tu tedy stojí tak, jak mi ho (několik let po

Willi Nowak: Max Brod, 1911. (ŽM v Praze)

Kafkově smrti) přinesl sen. Tehdy, před dávnou dobou, byl otištěn v novinách *Neue Zürcher Zeitung*. Zmiňuji se o tom jen proto, aby někoho nenapadlo, že jsem si to zjevení teď, ad hoc, vymyslel. Obraz hovoří takto:

„Uprostřed pokoje stál krásný černý klavír. Pokoj byl vysoký a zaujímal celý roh domu, okna otevírala pohled na křižovatku několika ulic zařezávaných se hluboko mezi bloky domů. Venku plály neobvykle syté červánky, které pak v průběhu událostí ztemněly, a sice velmi rychle a bez skutečného přechodu. Něco z rudého nebe však v pokoji utkvělo i později.

V pokoji se radostně a slavnostně vyhrávalo. Bylo tam mnoho mých přátel. Jeden z nich hrál plnými údery předehru k veselohře, dosud neotištěnou skladbu rovněž spřáteleného, ale nepřítomného umělce. Seděl jsem na sedátku vedle klaviristy.

Vstoupil Franz. Jako vždy přišel pozdě – ale zdvořile skromný úsměv

nepřipustil, aby se proti němu pozvedly výčitky. Uklonil se a při tom střídavě rozepínal a zapínal knoflík žaketu (tmavošedého a jako vždy bez proužků a bez jakéhokoli vzoru), aniž to působilo rozpačitě. Byla to jen lehká hra rukou. Ruce se jaksi smály dál, zatímco jeho krásná úzká hlava zvažněla v souladu s hudbou.

Když jsem ho uviděl ve dveřích – i později, dokud se hrálo, zůstal stát u dveří –, polekal jsem se tak, že jsem nemohl vydechnout. Franz před několika lety zemřel. Ale teď to člověk jasně viděl: nebyl mrtvý. Dokonce vypadal lépe než kdykoli předtím. Barva obličeje, vždy snědá, měla teď růžový odstín, což mohlo být následkem osvětlení, pravděpodobně to ale bylo po dlouhém pobytu na zdravém vzduchu, na slunci nebo v horských výšinách. Jeho někdy jako ostří nože úzká tvář se přece jen trochu, alespoň v náznaku, vyplnila, aniž ztratila svou přirozenou půvabnou štíhlost. A vlasy, silné, velmi husté a černé, měl uprostřed rozděleny pěšinkou, nebyly ale hladce sčesané, nýbrž odstávaly, pěstěné a mladicky přirozené.

Konečně se mi vrátila řeč a upozornil jsem kolemstojící, že ten, o němž se věřilo, že je mrtvý, je opět tady. Kupodivu to nikoho nepřekvapilo. Mnohem spíš to vypadalo, jako bych jen já sám považoval Franze za mrtvého a teď byl lépe poučen; zatímco pro ostatní, kteří můj omyl nesdíleli, bylo takové poučení zbytečné. Měli by se tedy ale divit mému rozrušení, nečinili však ani to, nýbrž vlastně zůstali úplně lhostejní; to jsem ale přijal jako zcela samozřejmé, takže kruh vzájemných klidných vztahů zůstal cele uzavřen; tím spíše, že i já jsem se, pokud šlo o zjevení, rychle uklidnil a brzy zcela nabyl jistoty.

Předehra skončila. Všichni byli nadšení. Líbil se zejména jeden motiv, který se velmi často vracel, ve stále nových variacích, jako by z nevyčerpatelného bohatství, a v určitých pasážích nebyl vůbec přerušen. Sedl jsem si ke klavíru a hledal to krásné místo v rukopise. Přehrál jsem některé obraty, které se mi jevily jako zvláště dojemné, a vysvětloval, jak jsem to tak rád dělal, v čem zřejmě spočívá jejich geniální nápad, pokoušel jsem se slovem a zdůrazňuji-

cím úderem do kláves pokud možno co nejvíce přiblížit neuchopitelnému. I Franz teď přišel blíž, stál vedle mě a řekl, že tato často opakovaná figura připomíná dav lidí – vlnivým pohybem ruky to srovnání okamžitě objasnil, doslova jsem viděl neklid mnoha hlav, jejichž obrysy byly ozářeny sluncem. Z pozadí sálu teď někdo namítl, že metoda takového opakování a proměn vlastně pochází od Bacha a Smetany. Pohlédl jsem na Franze, z jeho výrazu jsem četl souhlas. Oběma nám bylo jasné, že chladný způsob analyzování, který hledá „vlivy“, dokonce „plagiáty“, bloudí světem krásy cize a příliš hrubě, že skutečné pochopení a správný cit zacházejí s mnohem jemnějšími nástroji a vnímají krásu tam, kde ji najdou, bez znevažující, historizující tendence, i když se rozhodně neuzavírají historickým souvislostem a jejich fluidu.

Aniž jsme si vyměnili slovo, věděli jsme, že jsme zajedno. Jako tak často. Později jsme rozpředli hovor. „Ty máš přede mnou tajemství,“ naléhal jsem na něj, „žiješ a zároveň jsi mrtvý. Proč mi neřekneš, co to je?“ Byl jsem zase velmi rozrušen a slzy mi zaplavily oči.

Odstoupil ode mě k oknu, dlouho se smutně, mlčky díval ven. Zřejmě jsem zašel příliš daleko, snad jsem ho nevědomky ranil. Ale ani to se mě snad nijak neobyčejně nedotklo. Často se stávalo, že Franz neodpovídal. Nebyla to ani povýšenost, ani tajnůstkářství. A jakkoli jeho odmítavé mlčení mnohdy zahanbovalo, nikdy jsem se necítil uražen. Na to jsem ho příliš miloval a ctil. Někdy se ale tvářil, jako bych ho byl zranil. Tak i nyní, u okna. Ale vždy jsem si byl jasně vědom, že se nezlobí doopravdy, že spíše vnitřně, jako by pro svou zábavu hraje cosi jako úplně volnou šachovou partii se vzájemnými city, v nichž je

každá pozice přesně zaznamenána, téměř s určitou lstivostí a tvrdohlavostí – ale celá ta šachová hra, při níž je každý potrestán za každý chybný tah, je v podstatě přece jenom hra a nemá nic společného s tím, co k sobě cítíme. Skutečný vztah je mnohem spíše zcela nezávislý na drobných nešikovnostech, omylech, trapnostech, bez nichž se to prostě mezi lidmi neobejde.

Když stál Franz u okna, měl jeho obličej zelenavě bledý odstín. Lekl jsem se, ale hned jsem si řekl, že to světlo nemůže být nic jiného než odlesk ztemnělého nočního nebe a pouličního osvětlení, které sem z hloubi proniká.

Potom se Franz opět obrátil a mluvil se mnou i s ostatními. Začalo loučení. I on se chystal odejít. Kam ale? Najednou jsem měl dojem, že vím, že mrtví jsou občas hosty u svých příbuzných a přátel, že je ale lidé po

bý, Maxi,“ zašeptal tázavě. Pod tou výtkou jsem se úplně zhroutil. Kolena mě už nenesla.

Franz se ale ukazováčkem dotkl mé tváře, objel hluboké kruhy pod mýma očima a ještě jednou opakoval: „Tak slabý?“ Teď jsem teprve pochopil, že v jeho slovech nebyla výtka za mé změkčilé sentimentální chování, nýbrž nic jiného než přátelská obava kvůli mému bídnému vzezření. Skutečně jsem v té době prodělal hodně, bohužel kvůli jedné ženě a jednomu plánu. To mohlo být na mém obličejí znát. Z náhlého pochopení významu „tak slabý“ na mě zářila celá, tak často osvědčená dobrota mého přítele. Poznání, které bylo důvěrně známé, a přece mě jako překvapivý pohled do Franzovy láskyplné duše přemohlo takovou silou, že jsem Franze objal kolem pasu. „Jak jen je možné?“ zeptal jsem se – nevěděl

jsem, zda sebe, či jeho –, „jak jen je možné, že tvoje slova jsou pro mě výtkou i útěchou? Výtka a útěcha zároveň – to jsou přece protiklady, nemyslíš?“ „Možná ne tak úplně,“ řekl tiše s neproniknutelným úsměvem. V tom okamžiku mě také objal. Byli jsme teď jako jeden celek z opěr a opor, bylo to úplně jiné, než když se člověk dotýká ženy. Necítil jsem pod rukou nic než jeho oblek, chladnou, příjemně drsnou elegantní látku, jeho tělo jsem necítil, jen nádherně povzbuzující pevnost jakoby železné konstrukce. I Franz ve mně

zřejmě našel oporu. Popošli jsme spolu pár kroků, jako bychom chtěli opravdu vychutnat pocit společné jistoty. „Zůstaneme spolu,“ řekl jsem radostně. Franz přikývl. Tím veselým, živým přitakáním do mě vešla jistota, že se s ním určitě zase setkám, možná po smrti, ale rozhodně zcela jistě a nebude to v příliš vzdálené budoucnosti. Pak mi ještě, než odešel, jednou a oběma rukama stiskl pravici, jak bývalo jeho zvykem.

(Z knihy Max Brod: *Pražský kruh, Akropolis 1993. Z němčiny přeložila Ivana Führmann Vízdalová*)

Max Brod a Franz Kafka na pláži v severoněmeckém letovisku Norderney, 1907. Foto archiv.

skončeném setkání nechávají odejít, aniž přemýšlejí, kam jdou. Tato obecná bezcitnost mě bolela, přestože jsem si zároveň říkal, že proti tak nezvratně panujícímu zvyku nelze nic dělat.

Doprovodil jsem Franze do předstínné. Tady jsem měl také výhodu být s ním sám. Byla to prostorná, téměř úplně temná místnost, v dálce bylo otevřenými starodávnými dveřmi vidět chodbu schodiště, které bylo jasně osvětleno. Tu a tam postávaly nezřetelné postavy, žádná z nich nebyla na blízku. Franz mi pevně stiskl ruku na rozloučenou a já se roztřásl. „Tak sla-

STUDNE MÚTNE

Malá encyklopédia veľkej hanby

Novinár a spisovateľ Peter Getting (1975) nie je na Slovensku neznámou tvárou. Vo svojich početných článkoch, uverejňovaných v mienkotvorných periodikách, sa prioritne zameriava na (pre časť slovenskej spoločnosti) nie vždy vítané fakty o nedávnej fašistickej a komunistickej minulosti. Na ilustráciu pripomeniem, že 17. apríla 2026, teda v čase písania tohto textu, uverejnil v denníku *Sme* článok „Tiso ako mučeník? Jeho fanúšikovia by ho najradšej pridali na pamätník obetí komunizmu“. Poznatky výskumného a publicistickeho úsilia skoncentroval v knihe *Studne mútne* (s veľavravným podtitulom *Umelecká kolaborácia v rokoch 1939–1945*). S využitím publikovaných poznatkov i vlastných archívnych výskumov ponúkol toľko mien a súvislostí, že nevyhnutne niektoré jednoducho musím vynechať. Zarazilo ma len, koľko týchto mien chválili komunistické učebnice.

OTÁZKA A ODPOVEĎ

Význam, aký pripisoval nastupujúci režim umeniu všeobecne a písanému slovu zvlášť, priblížil Getting už na začiatku knihy: „O symbolickom prepojení oboch procesov – holokaustu a bibliokaustu – svedčí už úvodné dejstvo z jesene 1938, keď na príkaz vtedajšieho predsedu vlády Jozefa Tisa prvýkrát vyviezli niekoľko tisíc Židov z krajiny na hraničné územie s Maďarskom. Deň predtým, ako vydal Tiso 4. novembra 1938 príkaz na tieto perzekúcie, ľudáci v Bratislave tajne uhostili Adolfa Eichmanna, aby im pomohol radami v antisemitskej politike a na prípravu deportácií – v rovnakej dobe žiadala autonómna vláda nacistov o vyslanie experta na Židov, ale aj o „očisť knižnic“ (s. 27).

Každá z 15 kapitol prezentuje iné osobnosti a súvislosti. Getting si všima nielen umelecké prejavy, v ktorých vyjadrovali sympatie k režimu, ale aj podoby, akými v praxi realizovali jeho temné plány. Najvýraznejšie príklady obsahuje kapitola „Najsenzačnejší román, aký sme kedy písali“. V tomto prípade považujem za potrebné uviesť dlhší citát: „Je to len šesť slov. Otázka a odpoveď. Verejne si ju položil a sám si na ňu odpovedal člen Štátnej rady Slovenskej republiky 26. marca 1942, deň po tom, ako režim spustil deportácie slovenských Židov. (...) Židov sa nikto ne-

zastal, väčšina členov Štátnej rady sa o nich vyjadrovala cynicky, na pretras prišli nanajvýš tí, ktorí si chceli zachrániť život prestúpením na katolícku vieru. Aj keď sa zapolemizovalo, napokon všetci prikývli. Ani oni sa nevyhli deprotáciám, podľa niektorých kňazov však mali byť v koncentračných táboroch oddelení od bývalých spoluvercov. V tej chvíli vstúpil do diskusie lekár, univerzitný profesor František Šubík, ktorý podotkol, že na problém sa nedá pozeráť len z náboženského hľadiska, a vyriekol tých šesť slov: „Stali sa Židia

prekresťanmi? Nie! Ide o civilné meno básnika Andreja Žarnova, o ktorom sa za komunizmu nemohlo hovoriť, no po jeho páde sa vrátil do literatúry.“ Pri príležitosti storočnice tohto básnika A. Mráková uviedla, že Žarnov „ako svedomie národa sa podobral hovoriť nielen v mene ľudu, ale aj ako duša ľudu“ (s. 154–155).

PRÁCA A NADPRÁCA

Ľudia z umeleckého sveta (či už z presvedčenia, oportunizmu alebo strachu) verejne deklarovali lojalitu k vládnucej moci. Samozrejme je potrebné citlivo rozlišovať medzi prácou a nadprácou, váhanie však je zbytočné vtedy, keď sa niektorí umelci neobmedzili na slová, ale prikočili k činom. Vhodný priestor na podobnú angažovanosť ponúkali arizácie.

Ako žiačik som s nadšením čítal knihy *Prihody v divočine* či *Jerguš Lapin*. Vtedy som samozrejme netušil, že sa Ľudo Mistrík (známejší pod pseudonymom Ondrejov) aktívne arizoval. Dnes vieme,

že loajálny a obľúbený komunistický autor si privlastnil nielen antikvariát, ktorý steinerovská rodina prevádzkovala v centre Bratislavy od polovice 19. storočia, ale tiež veľkú (a výnosnú) galantériu. Oveľa silnejšie než tieto „ekonomické akty“ na mňa zapôsobil dokument, ktorý mi venovala Lydka Piovarcsyová (rodená Steinerová). V prehlásení, zaslanom 12. júna 1942, spisovateľ menovite uviedol blízkych príbuzných, ktorých vraj už vo svojom kníhkupectve nepotrebuje: „Zaistením a odtransportovaním týchto Židov obchod nijako neutrpí a neutrpí újmu po stránke hospodárskej ani Slovenský štát, lebo našiel som si náhradu v osobe árijskej. Ako potrebných pre podnik potrebujem Maxa Vimera, Cecíliu Gelbovú a dočasne (asi na dobu jedného mesiaca) i Leopolda Mendlingera.“ „Nepotrebným“ tak vystavil bezplatný jednosmerný lístok do tábora smrti... Arizačné záujmy neskrýval ani vtedajší Spolok slovenských spisovateľov, ktorý chcel získať pre svoje potreby židovský dom v centre Bratislavy.

Ako som naznačil, diela mnohých vtedy angažovaných umelcov (a upravené časti ich životopisov) sa učili generácie žiakov počas komunistickej moci. Getting v nelichotivom kontexte uvádza okrem spomenutého Ľuda Ondrejova napríklad básnikov Jána Kostru a Jána Smreka, spisovateľov Andreja Plávku či Dominika Tatarku, speváka Františka Krištofa Veselého, ale tiež mená výtvarníkov, hercov alebo hudobných skladateľov, ktorí komponovali gardistické pochody. Skutočnosť, že nemálo týchto „aktivistov“ po zániku vojnovnej Slovenskej republiky plynulo preplávalo do druhej totality, vypovedá nielen o nich, ale aj o vnútornej spriaznenosti oboch režimov.

STUDNE MÚTNE

Studne mútne svojim rozsahom a obsahom (možno neplánovane) predstavujú malú encyklopédiu veľkej hanby. Peter Getting vari na každej stránke svojho textu ponúka príklady morálneho zlyhania viac či menej známych umelcov. Tým väčšiu úctu si zasluhujú osobnosti ako Janko Jesenský, Jozef Gregor-Tajovský, Margita Figuli, Terézia Vansová a ďalší, ktorí napriek rizikám a osobnému nepohodliu nestratili tvár ani v ťažkých časoch...

PETER SALNER

Peter Getting: *Studne mútne. Umelecká kolaborácia v rokoch 1939–1945*, Artis Omnis 2026, 354 strán, cena 24,90 EUR.

IZRAEL: Jde o samu realitu

Je válka, nebo ne? Těžko přesně říci. V době psaní tohoto textu platilo spíše to, že válka není. Příměří (mezi Íránem a USA i Hizballáhem a Izraelem) formálně trvalo. Bylo přerušováno jen občasnými útoky raket Hizballáhu či pokusy o „cilené zabití“ radikálů ze strany Izraele. Ale za pár dnů, za týden či za měsíc to může být jinak.

I proto se v květnu dostávaly do médií spíš „drobné zprávy“. Patřil k nim dronový útok Hizballáhu na baterii protiraketového štítu Železná kopule. Škody na životech nezpůsobil, ale posílil propagandu Hizballáhu. Útočil dron typu FPV, známý z války na Ukrajině. Je řízen optickým kabelem a nelze ho bezdrátově rušit. Útok natáčí kamerou a záběry se pak dávají na web coby ukázka, jak „utlačovaní zničili pýchu Izraele“. Sympatizanti Hamásu a Hizballáhu i na Západě jásají.

A Izrael? *The Jerusalem Post* cituje bývalého velitele protivzdušné obrany Rana Kochava. Ten chmurně říká, že Cahal při ochraně Železné kopule neodvádí dostatečnou práci. Sděluje názor napohled cynický, ale racionální: ačkoli je nutné bránit všechny části země, chránit systémy protivzdušné obrany je prioritou. Kdyby byly účinně zasahovány nepřítelem, mohla by se celková obrana rozpadnout. Což lze chápat tak, že občané jsou až druzí v pořadí.

Izraeli se pár dnů nato podařilo v Gaze zabít Izzadína Haddáda, nového vojenského velitele Hamásu, což považuje za velký úspěch. Ale trvalé napětí odhaluje i neblahé jevy. Třeba když vojáci Cahalu v jižním Libanonu, v areálu křesťanských vesnic, zneuctili sochy Krista i Panny Marie. Byli potrestáni vězením, ale propagandě protivníků poskytl vítaný obraz těch, kterým nejde jen o zneškodnění šiitského Hizballáhu, ale o ponížení všeho nežidovského.

A do toho přichází zpráva, že vládní koalice Benjamina Netanjahu předložila návrh zákona o rozpuštění Knesetu a konání předčasných voleb, asi v září. Přitom řádné volby se měly konat do 27. října. Jaký to má smysl?

K ČEMU LZE VYCVIČIT PSY

Zásadnější věci se dějí jinde. I ČTK přinesla 14. května zprávu, že Netanjahu oznámil podání žaloby na americký list *The New York Times* kvůli reportáži o rozsáhlém sexuální násilí, kterého se prý dopouštějí izraelští policisté a dozorcí na palestinských věznicích. Úřad premiéra ji označil za jednu z nejhorších lží namířených proti Státu Izrael. Není to maření času, žalovat zahraniční nezávislé noviny?

Jenže ta věc je natolik důležitá, že listu *The Jerusalem Post* stála za redakční úvodník. Ten přiznává, že důvody ke kritice jsou. Že v atmosféře násilí po

Protiizraelské a protiamerické graffiti na ulici v Teheránu. Ilustrační foto archiv.

7. října 2023 někteří palestínští vězni hlásili, že s nimi bylo zacházeno hrubě. A vězeňská služba spadá pod ministra národní bezpečnosti Itamara Ben Gvira ze strany Židovská síla. Tento „hrdý rasista“, jak ho tituluje editorial, vyzval k zaujetí tvrdého postoje k palestinským vězňům. Ale to hlavně je jinde.

NYT publikovaly tvrzení, že Izrael cvičil ke znásilňování palestinských vězňů psy. K tomu úvodník píše: „Ať už jsou naše názory na blízkovýchodní konflikt jakékoli, měli bychom se všichni shodnout na tom, že psy nelze vycvičit ke znásilňování lidí.“ Jenže „v postfaktuálním světě je zřejmě přijatelné cokoli“. Tvrzení o psech už dříve sdíleli na webu protiizraelští konspirátoři, ale „vidět ho v popředí článku v *The New York Times* je ohromující“.

Zřejmě toto přimělo premiéra Netanjahu k podání žaloby. Navíc leckteří nepovažují ten text za časově náhodný. Vyšel krátce po zveřejnění izraelské

zprávy o zločinech Hamásu proti ženám a dětem ze 7. října a na mnohé působí tak, jako by měl posílit „vyvážený postoj“.

ROZHOVOR SE STÁVÁ NEMOŽNÝM

To už se netýká jen Izraele, ale vnímání reality vůbec. Popisuje to britský analytik a publicista Andrew Fox. Na webu Substack líčí své vystoupení na Svobodné univerzitě v Amsterdamu.

Fox tam hovořil o tom, o čem léta píše. Těž o 7. říjnu a sexuální násilí Hamásu při útoku. Oponoval mu muž, jehož argumenty podává takto: „Znásilnění ze 7. října byla jen součástí delšího a širšího konfliktu mezi Izraelem a Palestinou, a to na obou stranách. Poté ob-

vinil ze znásilnění Izraelce a řekl, že já mluvím jen o sexuální násilí páchaném Hamásem, neboť chci Palestince odlidštit...“

V odpovědi jsem popsal, co jsem viděl. Zdůraznil jsem, že Hamás neodlidšťují, že se 7. října dehumanizoval sám... Pak se sál proměnil v křičící hádku.

Ta scéna se odehrála týden před publikací článku v *NYT*. Foxe na ní nezaujalo nepřátelství, ale epistemická uzavřenost: „Tito lidé působí v uzavřeném vesmíru alternativních faktů. Není o čem diskutovat, protože neexistuje sdílený standard důkazů... Neshodnou-li se dvě strany na politice, stále ještě může probíhat debata. Neshodnou-li se dvě strany na výkladu, stále ještě může probíhat debata. Ale trvá-li jedna strana na životě v uměle vytvořené realitě, rozhovor se stává téměř nemožným.“

Fox si stojí za svými poznatky, jež shrnuje takto: „Nic, co Izrael v Gaze udělal, se ani zdaleka nepřibližuje hrůzám 7. října. Válka v Gaze a zvěrstva onoho dne si nezaslouží být považovány za srovnatelné položky. Žádné srovnání nepřežije kontakt s důkazy.“ Ale zároveň si uvědomuje, že se prosazuje „vyváženost“ ve stylu „znásilnění je jen součástí války“. Shrnuje to následovně: „Po tom, co jsem zažil v Amsterdamu, jsem přesvědčenější než dříve, že tu nejde jen o Izrael, Gazu či mezinárodní právo. Jde o samotnou realitu.“

ZBYNĚK PETRÁČEK

MUŽ S HOUSLEMI ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Dne 5. května uplynulo 120 let od narození Otty Sattlera. Houslisty, skladatele, textaře a herce, který zosobňuje příběh celé jedné židovské generace. Otto Sattler se narodil 5. května 1906 do židovské rodiny v Písku. O jeho mládí a studiu se dochovalo málo, ale jisté je, že musel projít solidní hudební přípravou. Patřil přitom k těm muzikantům, jejichž školou nebyla jen instituce, ale především praxe. V září 1942 byl Otto Sattler deportován do terezínského ghetta. Ke zdání klidu a pro svou propagandu zde nacisté cynicky využívali i hudební vystoupení. Vězňům však dávala pozapomenout na všudypřítomnou tíseň, vrátila jim naději na život

Otto Sattler. Foto archiv.

za zdmi a Otto Sattler spolu se svým předválečným spoluhráčem, pianistou Kurtem Mayerem, patřil k oblíbeným hudebníkům. Vše se změnilo na podzim 1944. Otto Sattler byl jedním z mnoha transportů odvezen do vyhlazovacího tábora Osvětim a zde již hudba nebyla ani únikem, ani útěchou. Po Osvětimi Otto Sattler prošel ještě dalšími tábory, válku přežil. Když se pak vrátil do Prahy, hrál dál a znovu stál i před kamerou; jako hudebník se objevil například v oblíbených filmech své doby *Až přijde kocour* nebo *Lásky jedné plavovlásky*. Byl však už jiným člověkem než tím z prvorepublikových kavárén. Pamětníci na něj vzpomínali jako na tichou, téměř tajemnou postavu. Muže s houslemi, který se objevoval a mizel, jako by nikdy zcela nepatřil do jednoho světa. (ČRo-regiony.cz, 3. 5.) ■■ U příležitosti státního svátku 8. května a Dne otevřených dveří v Senátu se do reprezentativní Rytiřské síně Senátu vrací výstava *12 svědků holokaustu*, která doplňuje oslavy konce druhé světové války. Autorka obrazů JUDr. Petra Teršlová na svých plátech zachytila dvanáct silných životních příběhů lidí, kteří přežili hrůzy holokaustu. Tato díla slouží jako živé memento a připomínka hodnot svobody a míru, za které vděčíme právě událostem května 1945. Výstava portrétů se do

Senátu vrací poté, co zde byla poprvé slavnostně představena dne 27. ledna 2026 (v Den památky obětí holokaustu) – tentokrát při příležitosti Dne vítězství. (Kudy z nudy.cz, 4. 5.) ■■ Kameny zmizelých v Sedlčanech připomínají židovské obyvatele, již nepřežili druhou světovou válku. Je jich zatím celkem 19

a leží před domy, kde tyto osoby žily. Historici kameny odhalili ve čtvrtek. Dalších 24 má přibýt do konce roku. (iROZHLAS.cz, 8. 5.)

■■ Česká ústava odmítá, aby byla skupina lidí nazývána parazity nebo byl někdo považován za méněcenného, řekl na dnešním pietním aktu v Letech u Písku předseda Senátu Miloš Vystrčil (ODS) v narážce

na nedávná slova představitelů Motoristů Filipa Turka a Petra Macinky. Shromáždění uctilo památku obětí koncentračního tábora pro Romy a Sinty, který byl v Letech zřízen v roce 1942. Zahynulo v něm přes 300 lidí. Od předloňského roku je na jeho místě památník. (Romea.cz, 10. 5.) ■■ Britský přírodovědec, spisovatel a filmař sir David Attenborough, který 8. května oslavil sté narozeniny, patří k nejznámějším popularizátorům vědy. Jeho přírodovědná díla jako *Modrá planeta* či *Život na Zemi*, která už od poloviny 50. let připravoval hlavně pro BBC, lákala k obrazovkám miliony diváků po celém světě. (čt24.cz, 8. 5.) ■■ Odvolací Krajský soud v Brně zrušil zprošťující rozsudek v případě vydání knihy Germara Rudolfa *Holocaust pod lupou*, která zpochybňuje fakta o holokaustu. Městský soud v Brně se bude muset kauzou znovu zabývat. Městský soud v Brně obžalované loni v červenci zprostil viny s odůvodněním, že se podle něj nejednalo o trestný čin. Státní zástupkyně Tereza Paseková se tehdy proti rozhodnutí na místě odvolala. Kauza se týká vydání knihy

Holocaust pod lupou a dalších zhruba dvou desítek podobně laděných publikací. Obžalobě čelí čtyři fyzické osoby Vítězslav Baránek, Pavel Kamas, Erik Sedláček a Lukáš Novák a také tři právnické osoby: nakladatelství Guidemedia, Náš směr a Nakladatelství Pavel Kamas. Žalobkyně je viní z účasti na organizované zločinecké skupině a z popírání genocidy. Nakladatelství Guidemedia v minulosti vydalo rovněž Hitlerovy projevy a čelilo obžalobě ze schvalování genocidy a podpory hnutí směřujícího k potlačení lidských práv a svobod. Nejvyšší soud ale v této starší kauze všechny aktéry obžaloby zprostil. (Romea.cz, 15. 5.) ■■ Nižší rozpočet na kulturu zasáhl i brněnský festival židovské kultury Štetl Fest. Mezinárodní akce na svou činnost od rezortu nezískala žádnou podporu, o další peníze přijde kvůli zrušenému grantu Úřadu vlády. Pořadatelé nad tím vyjádřili zklamání, ministerstvo v reakci na podobné stížnosti mluví o možné změně podmínek. Štetl Fest v posledních letech patří v Brně k nejvýraznějším kulturním akcím. I díky hostům z celého světa se tak řadí k největším festivalům židovské kultury v Evropě. Významnou ranou pro organizátory je také zrušení vládního grantu Podpora paměťových agend. Z něj plánovali financovat akce spojené s připomínkou Velké synagogy v Brně, vypálené nacisty v březnu 1939. (Minuta N.cz, 18. 5.) ■■ Muzeum a kulturní prostor Synagoga Žatec připravilo pro letošní hlavní návštěvníkou sezonu výstavu jednoho z nejvýraznějších českých sochařů současnosti – Čestmíra Sušky. Expozice s názvem *Páteř* bude k vidění od 24. května do 4. října v prostorách synagogy, rabínského domu i ve veřejném prostoru

města. Slavnostní vernisáž za účasti autora se uskutečnila v sobotu 23. května od 16 hodin v žatecké synagoze. Součástí zahájení byla také komentovaná procházka k objektům instalovaným na náměstí 5. května nedaleko synagogy. Návštěvníci se mohou těšit nejen na starší Suškovy práce z kamene, skla či kovu, ale vůbec poprvé také na nové monumentální dílo s názvem *Páteř*. Právě ono se stává ústředním motivem celé výstavy. (Žatecké noviny, 20. 5.) (jd)

JARCAJT V HOLEŠOVĚ

O shromáždění poutníků na památku rabína Šacha

Holešov, město na jihovýchodní Moravě, se zapsal do židovské historie dvakrát. Relativně nedávným a naštěstí posledním pogromem na území Čech a Moravy, ke kterému došlo v roce 1919, ale zejména působením rabína Šabtaje ben Meira ha-Kohena, jehož jeho žáci nazývali rav Šach a v Holešově žil v polovině 17. století. Jeho památku přijelo letos v únoru (17.–18. února) do Holešova uctít více než pět tisíc židovských poutníků. Ano, čtete správně – přes pět tisíc.

364. VÝROČÍ ÚMRTÍ

Jarcajt (výročí úmrtí) rabína Šacha připadá na roš chodeš adar (začátek měsíce adaru, dle občanského letopočtu zemřel 16. února 1662). Rav Šach měl pohnutý osud, na Moravu uprchl během kozáckých pogromů. Nejdříve se stal rabínem ve Strážnici. Pokud dnes Strážnici navštívíte, budete možná překvapeni, jak malá je židovská čtvrť. Jedná se o romantické zákoutí města, kde je zachováno několik židovských domů, synagoga, chevra kadiša a hřbitov. Po krátké době se rav Šach přesunul do Holešova, kde ve věku 41 let zemřel a kde je pohřben na místním židovském hřbitově.

Rav Šach se řadí k naprosto výjimečným postavám 17. století. Již ve dvanácti letech byl prominentním studentem na nejlepších polsko-litevských židovských náboženských školách. Jeho zásadní dílo *Siftej Kohen*, v hebrejské písmenné zkratce *Ša"ch*, bylo vydáno, když mu bylo 25 let. Jedná se o komentář k halachickému kompendiu *Šulchan Aruch*, který se v podstatě ihned stal jedním ze základních textů,

jenž konstituuje vnímání celých oblastí židovského náboženského práva, halachy.

Holešov zůstal důležitou židovskou

Interiér Šachovy synagogy v Holešově. Foto ŽOB.

obcí, která se, obdobně jako jiné obce, v polovině 19. století začala v důsledku zásadních společenských a politic-

Chasidé u hrobky Šabtaje ben Meira ha-Kohena, rava Šacha. Foto ŽOB.

kých změn měnit. Mnoho Židů v té době odešlo z malých obcí do větších měst, do Brna nebo do Vídně, mnoho z nich také do Ameriky. Malé komunity v moravských městech a vesnicích upadaly. Tragickým koncem pro

tyto komunity se stal holokaust. Po druhé světové válce místa jako Holešov byla skoro zapomenuta. Jejich existenci a význam si uvědomovali jen odborníci nebo několik málo místních rodáků či pamětníků.

ŽIDOVSKÉ CENTRUM

Rav Šach byl uctíván již svými současníky a je ctěn svými následovníky a žáky i v současné době. Dokazují to každoroční setkání v Holešově, z něhož se stává stále významnější místo nejen židovské historie, ale zejména židovské současnosti a budoucnosti. V Holešově, v sousedství židovského hřbitova, koupili některé nemovitosti chasidé.

Mezi nejvýznamnější patří bývalý malovýrobní objekt, který bude přestavěn na židovské centrum, v němž budou umístěny modlitebna, studovny, zázemí, kuchyně a mikve. Návštěvnické zázemí bude sloužit nejen u příležitosti jarcajtu rava Šacha, ale bude využíváno celoročně židovskými poutníky a studenty.

Jak jsme zmínili, letos přijelo na jarcajt do Holešova přes pět tisíc zbožných židovských poutníků z celého světa, aby si významného rabína připomněli a společně se pomodlili. Součástí jarcajtu bylo také jejich setkání se zástupci brněnské židovské

obce a Federace židovských obcí v ČR, a zejména položení základního kamene nového návštěvnického centra. Rovněž je nutno zdůraznit, že regenerace působíště rava Šacha probíhá za velmi vstřícného přístupu představitelů města Holešova, což je silným příslibem života budoucího centra židovské kultury.

Považujeme za skutečně významné a pozitivní, že památná místa moravské židovské historie oží-

vají. Znovu na nich zaznívá židovská modlitba, studují se texty Tóry a díla významných osobností, které zde působily.

MENAŠE KLIMENT, rabín ŽOB
JÁCHYM KANAREK, předseda ŽOB

Christian Buckard EGON ERWIN KISCH

Světové dějiny zuřivého reportéra

■ Biografii pražského novináře a „zuřivého reportéra“ Egona Erwina Kische (1885–1948) napsal její autor, německo-židovský žurnalista, spisovatel a filmař Christian Buckard v roce 2023. Také jeho dvě předcházející knihy o Arthuru Koestlerovi a Moshem Feldenkreisovi jsou životopisy. Buckard nám umožňuje vidět Kische, známého novináře a spisovatele, jeho dílo a jeho dobu z úhlů a v souvislostech, které obecně nebyly známy nebo jen ve zkreslené podobě. Jeho přístup, kritický i plný pochopení, zároveň analyzuje a rozplétá různé mýty, které jsou s Kischem notoricky spojovány (a které mnohdy vytvářel a šířil on sám). A mimo jiné ukazuje, jak zničující byla pro Kische prakticky bezvýhradná oddanost komunistické ideologii i praxi. Do té míry, jak v závěru knihy autor konstatuje, že „se nakonec Egonu Erwinu Kischovi nepodařilo stát tím, kým vždycky byl“.

Vydalo nakl. Sefer v Praze roku 2026. Z němčiny přeložila Věra Trnková. 458 stran, dop. cena 420 Kč (cena v redakci 350 Kč).

Ido Netanjahu

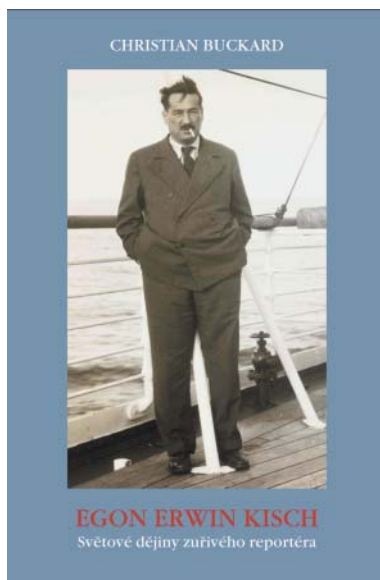
JONIHO POSLEDNÍ BITVA

■ V létě 1976 unesli palestínští a němečtí teroristé letadlo Air France do Ugandy. Následovala selekce připomínající holocaust: neizraelské cestující propustili. Stovku Židů si nechali jako rukojmí. Teroristé stanovili ultimátum pro splnění svých požadavků. Daleko v srdci Afriky pod ochranou tamního diktátora se cítili v bezpečí. Ale Izrael se nehodlal podvolit a rozhodl se rukojmí zachránit. Během 48 hodin vznikl odvážný a riskantní plán. Izraelská elitní jednotka Sajeret Matkal, známá jednoduše jako Jednotka, podnikla misi tisíce kilometrů od domova – a dokázala téměř nemožné.

Legendou se stal doslova přes noc velitel operace podplukovník Jonatan „Joni“ Netanjahu (autorův bratr a bratr současného izraelského premiéra). Charismatický muž, který dovedl své muže k triumfu a záchraně nevinných rukojmích, ale sám zaplatil cenu nejvyšší.

Autor byl sám členem Jednotky. Na základě svědectví účastníků mise v textu odhaluje detailní průběh plánování, příprav i samotného zásahu, jenž se stal symbolem odvahy, preciznosti a odhodlání. (Ke knize se vrátíme v příštím čísle,

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

kdy se připomeneme 50. výročí této záchranné operace.)

Vydalo nakl. Zed' v Praze roku 2026. Z anglického originálu přeložil David Weiner. 344 stran, dop. cena 449 Kč (na webu nakladatelství www.knihyzed.cz za 399 Kč).

Anne Berest

POHLEDNICE

■ Na počátku tisíciletí dostane autorčina matka Lélii pohlednici s obrázkem pařížské Opery Garnier, na níž jsou bez dalšího vysvětlení napsána rodná jména čtyř členů její rodiny, kteří zahynuli v Osvětimi. Po pár letech si Léliiina dcera Anne na pohlednici vzpomene a rozhodne se vypátrat jejího pisatele. S matčinou pomocí rekonstruuje historii rodiny Rabinovitchových, pocházející z Moskvy, která se před silicím antisemitismem a politickým pronásledováním rozprchla po první světové válce po světě.

Román přináší napínavou četbu a českého čtenáře seznamuje s méně známou historií francouzských internačních táborů za druhé světové války, ale i s aktuálními náladami ve francouzské společnosti. Sklidil velký mezinárodní úspěch a byl nominován na několik literárních ocenění. V roce 2022 získal v USA studentskou cenu Choix Goncourt United States, o rok dříve se s ním Anne Berest dostala do výběru prestižní Prix Goncourt ve Francii.

Vydalo nakl. Prostor v Praze roku 2026. Z francouzštiny přeložila Kateřina Vinšová. 528 stran, dop. cena 597 (na webu nakl. www.eprstor.cz 537 Kč).

Ajelet Gundar Gošenová JEDNU NOC, MARKOVIČI

■ Příběh inspirovaný skutečnými osudy z doby mandátní Palestiny před druhou světovou válkou vypráví o tajné misi židovských mužů, kteří mají domluvenými sňatky zachránit židovské ženy z nacisty ohrožovaných zemí Evropy a pomoci jim oficiálně vstoupit do Palestiny, aniž by je Britové mohli vrátit zpět. Díky tomu se jeden z nich, Jakov Markovič, zcela nevýrazný muž, ožení s Bellou Zeigermanovou, nejkrásnější ženou, jakou kdy kdo spatřil. Jakovův domluvený sňatek současně spouští jeho celoživotní posedlost.

Vydalo nakl. Garamond v Praze roku 2026. Z hebrejského originálu přeložila Alžběta Glancová. 337 stran, dop. cena 449 Kč.

Tomáš Glanc

SOUOSTROVÍ RUSKO VE VÁLCE PROTI UKRAJINĚ Kultura a kontexty 2022–2025

■ Válka, kterou ruská armáda, podporovaná částí společnosti, vede od roku 2014 proti Ukrajině, drasticky proměnila Ukrajinu, Evropu, svět i Rusko samotné. A to nejen vojensky, politicky, ekonomicky, ale i v oblasti kulturní. Jak tamní umělci reaguji na válku, jak ji jejich díla podřívají, dokumentují, oslavují – nebo ignorují? Jak válka zasahuje do vyjadřovacích prostředků umění, jak je proměňuje? Co vlastně znamená a co produkuje takzvaný ruský exil? Jaké strategie volí kulturní instituce a kremelský establishment? Na tyto a mnohé další otázky hledá odpovědi deset kapitol tohoto souboru faktů a úvah o válce a kultuře, psaných za války.

Vydalo nakl. Karolinum v Praze roku 2026. 490 stran, dop. cena 440 Kč (na webu nakl. www.cupress.cuni.cz 374 Kč).

STOLETÍ ALLENA GINSBERGA

■ Před 100 lety, 3. června 1926, se v Newarku narodil americký básník a čelný představitel beatnické generace Allen Ginsberg, jeden z nejvlivnějších tvůrců americké moderní literatury, v češtině známý díky kongeniálním překladům Jana Zábrany. Nakladatelství Argo zve na večer k tomuto centeniu: Koná se v pondělí **8. června** od 19 hodin v kavárně Božská lahvice (Bílkovala 6 Praha 1). O básnickově svobodomyšlném životě a díle pohovoří Josef Rauwolf, Jáchym Topol a Petr Onufer, na místě lze zakoupit sbírky *Kvílení*, *Kadiš a jiné básně* a vzpomínkový text *Nejlepší hlavy mé generace*.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18, P 1, velký sál)

Káva o půl čtvrté

■ V úterý **2. června** mezi nás zavítá **Bára Šporclová Kodetová**, divadelní a filmová herečka a zpěvačka ze slavné umělecké rodiny. Kavárna je otevřená od 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Jan Neubauer.

VARHANNÍ KONCERTY V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ Dne **24. června** zahrají Jitka Chaloupková a Václav Petr. Program: skladby J. S. Bacha, G. B. Lucchinettiho, J. G. Walthera a dalších. Dne **15. července** máte příležitost slyšet varhaníka a skladatele Vladimíra Roubala, který zahraje skladby J. S. Bacha, F. Mendelssohna-Bartholdyho a improvizace.

Koncerty v Jeruzalémské ul. 7 (P 1) začínají v 18.00, vstupné je dobrovolné.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE

■ 1. června od 18.00 (Auditorium OVK, Maiselova 15, Praha 1, 3. patro): **Jan Lániček – Přeživší holokaustu a poválečná retribuce**. Retribuční soudnictví v českých zemích patřilo k nejpršnějším v poválečné Evropě. Mezi těmi, kdo se zodpovídali za své činy spáchané za války, byli i ti, kteří se podíleli na perzekuci Židů a Romů. Z důvodu mimořádného charakteru retribučních soudů a omezeného času, který vyšetřovatelé měli, hráli přeživší zásadní roli při iniciaci vyšetřování a při soudních procesech. Přednáška se zaměří na snahy přeživších Židů a Romů o dosažení trestu pro ty, kdo se podíleli na perzekuci jejich rodin a komunit. Přednáška se koná ve spolupráci s EHRI-CZ. J. Lániček je profesor moderních evropských dějin a dějin Židů na University of New South Wales v Sydney. Vstupné 60 Kč.

Pardes Pop up Beit Midrash

Následující tři akce pořádá Židovské muzeum v Praze s Centrem paměti a dialogu Bubny. Konají se v Maiselově synagoze (Maiselova 10, P 1), probíhají v angličtině a vstup na ně je 60 Kč.

■ 1. června od 19.30: **Rozhodování: Sinaj jako případová studie / Dr. David Bernstein**. Co formuje naše zásadní rozhodnutí – tlak shora, víra, vlastní úsudek, nebo něco jiného? Na příběhu darování Tóry na Sinaji a jeho interpretacích si ukážeme různé modely rozhodování.

■ 2. června od 19.30: **Pravda s velkým „P“ – hrozba, nebo dar? / Rabbi Zvi**

KULTURNÍ POŘADY

Otte Wallish: reklama na Izraelskou poštu, 50. léta. Z výstavy v Brně.

Hirschfield. Jakou roli hraje „pravda“ v tom, čemu věříme a jak žijeme? Společně prozkoumáme, jak souvisí pravda s náboženskou identitou a praxí. Může přesvědčení o vlastní pravdě vést až k extremismu?

■ 3. června od 19.30: **Porozumění Tóry, porozumění sobě samému / Leah Rosenthal**. Na rabínských interpretacích darování Tóry si ukážeme různé přístupy ke studiu textu a zamyslíme se nad tím, co znamená smysluplné učení dnes – nejen v náboženském, ale i širším kontextu.

■ 13. června, 20–24.00 (Klausová synagoga, U Starého hřbitova 3a, P 1): Mimořádné večerní otevření Klausové synagogy v rámci **Pražské muzejní noci**. Součástí programu jsou komentované prohlídky výstavy Karla Cudlína **Burning Love** (20.15 a 21.15) vedené autorem a šéfkurátorkou ŽMP Michaelou Sidenberg. Doprovodný program pro děti. Vstup zdarma.

■ 17. června od 18.00 (Auditorium OVK, Maiselova 15, P 1, 3. patro): Zveme všechny zájemce na přednášku **Poklady knihovny** věnovanou knihovně ŽMP. Představíme její historii, způsob fungování i význam. Hlavní pozornost bude věnována nejvzácnějším tiskům a unikátním dokumentům, které knihovna uchovává. Představí ji její vedoucí Michal Bušek a kurátor vzácných tisků Ivan Kohout. Vstupné 60 Kč.

MALÝ MEHRIN

(Videňská 14, Brno)

■ Pořady začínají v 18.00 a je na ně dobrovolnou vstupné.

■ 2. června: Daniela Grollová-Spenser: **Valašské kořeny a příběh mého otce Kurta Grolla**. Daniela Spenser prožila dětství a mládí v Československu, po srpnové invazi odešla, studovala ve Velké Británii a v USA, nakonec se usadila v Mexiku, kde se věnovala především dějinám vztahů Sovětského svazu a zemí Latinské Ameriky.

■ 3. června: **Sigmund Freud: Židovské kořeny a kontext jeho průkopnické práce**. Přednáška Terezie Dubinové o slavném moravském rodákovi, jehož 170. výročí narození jsme si připomněli 6. května, se soustředí na židovský kontext jeho života a práce.

■ 11. června: **O pohřebních rituálech a místech odpočinku významných moravských rabínů**. Přednáška Chaima Kočího, předsedy Chevra kadiša ČR, který působí jako rituální správce pohřebišť ŽO v Praze a jako duchovní ŽO v Karlových Varech.

■ 17. června v Moravské zemské knihovně (Kounicova 65a): Debata historičky Táni Klementové s Pavlem Kosatíkem o jeho poslední knize nazvané **O tom Benešovi**. Autor se domnívá, že se traumat spojených s Benešovým jménem můžeme zbavit, a snaží se proto o nový pohled na Beneše bez předpokladů. Součástí večera je scénické čtení s hudebním doprovodem. Knihu lze na místě zakoupit.

Pořad se koná ve spolupráci s festivalem Meeting Brno a Moravskou zemskou knihovnou.

■ Výstavy: **Otte Wallish: Ze Znojma do Tel Avivu**. Výstava představuje výtvarnou tvorbu Otteho Wallishe od raných kreseb přes ikonické plakáty až po jeho návrhy pro přední izraelské firmy jako Osem či Tnuva. Potrvá do **31. srpna** 2026.

■ Celý program naleznete na www.maly-mehrin.cz.

VÝSTAVA

O FRANTIŠKU KRIEGELOVI

■ Výstava **Kriegel (1908–1979) lékař – politik – fotograf a muž jednoho historického „ne“** se koná do 31. srpna 2026 v Instituto Cervantes v Praze (Na Rybníčku 6) a představuje mimořádný život Františka Kriegela prostřednictvím fotografií a dokumentů, které jsou veřejnosti zpřístupněny poprvé. Kurátory jsou Hana Bortlová-Vondráková z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a Carles Brasó-Broggi z Universitat Oberta de Catalunya (Barcelona).

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Poděkování ředitelce LŠ:** K závěru školního roku předaly na čtyři desítky rodičů, jejichž děti navštěvují Lauderovy školy, děkovaný dopis ředitelce Gafně Váňové a jejímu týmu za to, jak vedly školu dva uplynulé náročné roky. Ocenili v něm mj., že „i přes silné emoce a turbulence dokázala Gafna a její tým vést školu s klidem, lidskostí a otevřeností, která není samozřejmá“.

PRAHA MODERNÍ V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ Od **4. června** do konce roku 2026 je v Jeruzalémské synagoze v Praze (Jeruzalémská ul. 7) k vidění nová výstava s názvem *Praha moderní, Praha židovská. Židovští architekti meziválečné éry*. Vernisáž se koná **3. června** v 18 hodin. K mnoha unikátním stavbám Prahy přispěli značnou měrou čeští a němečtí židovští architekti; k nejznámějším patřili bratři Kohnové, Rudolf Wels (Wedeles), František Zelenka či Otto Zucker. Jim a mnoha dalším je výstava věnována. Otevřená je denně kromě sobot a židovských svátků, lístky zakoupíte na místě nebo na www.synagogue.cz.

NOVÁ KNIHA P. BALAJKY

■ Dne **10. června** od 14.00 se ve 3. patře ŽOP v Maiselově ulici koná uvedení nového detektivního románu Petra Balajky (píšího pod pseudonymem Petr Eidler), opět z prostředí židovské obce a s názvem *Případ pana Lály*. Moderuje Zuzana Peterová. Registrace na čísle 222 310 951.

VÁCLAV ŠPALE

O POMÍJIVOSTI a ADIÉ SERPENS

■ Od **9. června do 18. července** je v libeňské synagoze (Ludmilina 4, Praha 8) přístupná výstava obrazů, objektů a instalací malíře, restaurátora, scénografa a ilustrátora Václava Špaleho *O pomíjivosti*. Vernisáž výstavy se koná dne **8. června** od 18 hodin a během jejího průběhu se koná řada doprovodných akcí.

■ 11. června od 18.30: Komentovaná prohlídka výstavy s promítáním filmu Dagmar Průchové *Václav Špale aneb Míra bláznovství*.

■ V sobotu 13. června od 16 do 22.00: *Adié SERPENS* – pásmo písniček, vzpomínání, filmů, ukázek z inscenací s pouličními akcemi v ulicích Libně, Golemův pohřeb, rozloučení se sdružením SERPENS, které pod vedením Václava Špaleho provozovalo synagogu 30 let.

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

■ 16. června od 18.00: *O pomíjivosti v umění*, veřejná debata o principu pomíjivosti jako základní charakteristice našeho světa a jejímu vlivu na osudy hmotné kultury a výtvarného umění.

■ 17. června od 18.30: Komentovaná prohlídka s promítáním záznamu multi-mediální inscenace *Via Hrabal*.

■ 25. června od 18.30: Koncert „domácí“ kapely Pláče kočka a promítání filmu s názvem *Archa 2000*.

Pořádají: Krajinou Přilivu a Sdružení SERPENS. Celý program všech akcí naleznete na webu www.krajinoupřilivu.cz.

DENÍK VĚRY MAHLEROVÉ

■ Dne **11. června** od 18 hodin v sále Španělská 10 na pražských Vinohradech pořádá sdružení Post Bellum pro Klub přátel Paměti národa program s názvem *Nevěř nikomu než sobě – Deník Věry Mahlerové*. Bývalý ředitel Židovského muzea v Praze Leo Pavlát představí deník židovské dívky z Prahy Věry Mahlerové, která zahynula během šoa.

VZPOMÍNKA NA W. SERNERA

■ Dne **16. června** od 19 hodin se v Jeruzalémské synagoze koná vzpomínkový večer na **Waltera Sernera**. Připomene život a dílo tohoto karlovarského rodáka, spisovatele, dadaisty a světoběžníka, který se po letech pobytu v evropských metropolích usadil v Praze na Josefově. V srpnu 1942 byl spolu s manželkou deportován do Terezína a krátce poté na východ, kde byli zavražděni v lesích Bikernieki nedaleko Rigy. Krátce před polednem téhož dne bude na Sernerově poslední adrese (V Kolkovně 920/5, Praha 1) umístěn Stolpersteine. Vstup volný.

ŠALOM ALEJCHEM

■ Český rozhlas vysílá **každou neděli od 19.45** hodin na frekvenci FM 107 půlhodinový magazín Šalom alejchem, který představuje židovský život u nás, v Izraeli i v dalších zemích, seznamuje s židovskými osobnostmi, upozorňuje na nové knihy a kulturní pořady na židovské téma. Minulé pořady si lze poslechnout na webu Českého rozhlasu.

DESET HVĚZD

■ Novou sezónu zahájily synagogy a rabínské domy opravené v rámci Revitalizace židovských památek v Čechách a na Moravě. Kromě samotných pozoruhodných budov naleznete v řadě z nich od června do podzimu výstavy nebo se tu konají kulturní akce.

■ V synagoze v **Brandýse nad Labem** je k vidění putovní výstava, která mapuje život a dílo zakladatele slavné firmy Koh-i-noor, Jindřicha Waldese, jehož práci proslavil inovativní stiskací knoflík, patentka Koh-i-noor. V synagoze v **Nové Cerekvi** můžete zhlédnout výstavu o Hieronymu Lormovi (vlastním jménem Heinrich Landesmann). Lorm byl rakouský hluchoslepý básník, filosof a bojovný novinář, pocházející z židovské rodiny z Mikulova. Když mu bylo 15 let, ztratil sluch, postupně i zrak. Přesto se od svých dvaceti let stále zajímal o dění kolem sebe, vytvořil si dotekovou řeč, tzv. Lormovu abecedu, jež se používá dodnes. Pouze v červnu (od 5. 6.) je v synagoze a rabínském domě v **Polné** k vidění výstava *Bromografie známá neznámá*. Seznámíte se na ní s touto fotografickou technikou, která se v minulosti používala pro rozmnožování pohlednic a uměleckých fotografií.

Informace o všech objektech a akcích získáte na www.10hvезд.cz.

HLEDÁM INFORMACE

■ V rámci výzkumu osudu popravených ve Spáleném lese u Klatov v roce 1942 hledám jakékoli další informace případně příbuzné k následujícím osobám: Leopold Singer ze Sušice; bratři Karel a Leopold Fürthové ze Žichovice; Oskar Raimann ze Strakonice a jeho žena Elsa, roz. Holubová. Dále Selma Zinnerová a její syn Petr, kteří zahynuli v Osvětimi, a její manžel Pavel, který Osvětim přežil. Moc děkuji, Lukáš Kopecký, historik, Klatovy. Kontakt: kopeck.l@seznam.cz, 737 530 037.

HLEDÁME PRONÁJEM

■ Sociální oddělení hledá na léto, tedy od 1. července, pro svoje klientky z Ukrajiny sdílené pokoje nebo garsoniéry. Jedná se o klientku v seniorském věku a matku v seniorském věku s dospělou dcerou. Hledají bydlení v Praze nebo v okolí Prahy s přiměřenou dojezdovou vzdáleností. Klientky jsou schopné platit 10 000–12 000 Kč. Děkujeme za vaše nabídky, které směřujte na socialni@kehilaprag.cz nebo na tel. 773 233 125.

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečně blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **jún** slávia sviatok svojich narodenín: pán Juraj Strelinger, nar. 13.6. – 77 rokov; pán Ivan Belan, nar. 26.6. – 81 rokov, a pani Anna Senčková, nar. 24.6. – 56 rokov. Úprimne im prajeme veľa zdravia a spokojnosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **jún** slávia sviatok svojich narodenín: pani Ing. Judita Gáborová – 91 rokov; pani MUDr. Eva Janovicová – 89 rokov; pani Edita Kamenická – 76 rokov; pán Michal Kamenický – 74 rokov; pani Katarína Kovárová – 74 rokov; pani Jana Malovičová – 65 rokov; pani PhDr. Gabriela Mencerová – 85 rokov; pán Ján Strelecký – 75 rokov; pán Juraj Weiss – 72 rokov, a pán Pavel Weiss – 81 rokov. Všetkým prajeme veľa zdravia.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **červnu** oslaví narodeniny: pan David Mayer, nar. 2.6. – 47 let; pani Jitka Lenda, nar. 3.6. – 75 let; pani Kateřina Rusňáková, nar. 8.6. – 44 let; pani Kateřina Bartošová, nar. 9.6. – 34 let; pani Růžena Hanáčková, nar. 9.6. – 76 let; pan Josef Ondra, nar. 11.6. – 68 let; pani Veronika Ruth Slavíková, nar. 17.6. – 42 let; pani Judita Havelková, nar. 20.6. – 66 let; Ester Klausová, nar. 20.6. – 11 let; Maxmilián Mayer, nar. 21.6. – 11 let; pan Tomáš Weisz, nar. 23.6. – 64 let; pani Iva Vlčková, nar. 25.6. – 45 let; pan Petr Pisk, nar. 28.6. – 52 let, a pan Zdenko Arje Brandejs, nar. 29.6. – 91 let. Oslavencům přejeme vše nejlepší. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **květnu** oslavili narodeniny: pan Daniel Dvořák, pani PharmDr. Lea Rochlitz a pan David Šimon. *Ad mea veesrim šana!*

V **červnu** oslaví narodeniny: pan RNDr. Tomáš Bartoň, pan Ladislav Faigl, pan Jakub Frejlich, pan ThDr. Ivan Kohout, Th.D., pan Ing. Daniel Malý, pani Jana Palkovičová, pan Oleksandr Shytiy, pani Channa Šimonová a pan Petr Wellemín.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **jún** oslaví narodeniny: pán Mgr. Ró-

ZPRÁVY Z OBCÍ

bert Bayer – 63 rokov; pán JUDr. Alexander Fuchs – 78 rokov; pani MUDr. Edita Ganóczyová – 74 rokov; pani MUDr. Ludmila Grossmanová – 69 rokov; pán Róbert Ílleš – 64 rokov; pán Ing. Pavol Jesenský – 65 rokov; pani Mgr. Katarína Kamenská – 73 rokov; pán Gabriel Klein – 87 rokov; pán PhMr. Peter Novák – 74 rokov; pán Ing. Ivan Vesel – 81 rokov; pani Kristína Schlinger Gati – 56 rokov, a pani Katarína Hermel – 74 rokov. Prajeme im veľa zdravia a spokojnosti. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **červnu** oslaví narodeniny pan Michal Hron, nar. 18.6. – 77 let. Přejeme mu pevné zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **červnu** oslaví narodeniny: pani Mgr. Zuzana Talášková, 25.6. – 61 let; pani Daniela Zavadilová, nar. 23.6. – 88 let, a pan Julius Meinel, nar. 9.6. – 67 let. Přejeme jim pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **červnu** oslaví narodeniny: Pani MUDr. Hana Vavrečková – 88 let; pan Radek Sova – 61 let; pani PhDr. Milena Slaninová – 80 let; pani Adriana Malá – 74 let; pan Petr Hlubík – 61 let, a pani Hana Gregorová – 74 let. Přejeme jim pevné zdraví do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **červnu** oslaví narodeniny tito naši členové: pan Karel Bednář – 19 let; pani Iva Kinclová – 65 let; pani Tereza Kohoutová – 40 let; pani Dagmar Löwyová – 46 let, a pan Ivan Martin – 78 let. Všem našim jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **červnu** oslaví narodeniny: pan Ivan Bialik, nar. 4.6. – 80 let; pan Michal Borges, nar. 23.6. – 77 let; pani Věra Čeňková, nar. 4.6. – 100 let; pani Eva Feuerstein, nar. 2.6. – 78 let; pani Eva Formánková, nar. 24.6. – 90 let; pan Alexander Goldscheider, nar. 22.6. – 76 let; pan Otto Herman, nar. 22.6. – 77 let; pani Josefa Kačnová, nar. 8.6. – 88 let; pan Vladimír Kolár, nar. 22.6. – 79 let; pan Pavel Langer, nar. 18.6. – 78 let; pan Jiří Navrátil, nar. 5.6. – 80 let; pani Marta Neracher, nar. 14.6. – 77 let; pan Jiří Reiner, nar. 7.6. – 87 let; pan Pavel Roubíček, nar. 29.6. – 76 let; pani Etti Minaševna Shaer, nar. 10.6. – 91 let; pan Jaromír Schling, nar. 21.6. – 80 let; pani Naděžda Sikytová, nar. 27.6. – 91 let; pan Vladimír Šimšoni, nar. 27.6. – 75 let; pan Milan Tuček, nar. 10.6. – 78 let; pan Tomáš Veselý, nar. 27.6. – 86 let; pan Gustav Vlček, nar. 5.6. – 85 let; pani Zuzana Zavadová, nar. 12.6. – 88 let, a pani Myra Zelinková, nar. 29.6. – 88 let. Přejeme jim do dalších let pevné zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Se smutkem oznamujeme, že 23. května zemřel ve věku 97 let pan Toman Brod, historik a přeživší šoa. Se zesnulým jsme se rozloučili 28. května v obřadní síni Nového židovského hřbitova.

Zichrono livracha!

ŽNO PREŠOV

V **júnu** oslaví svoje narodeniny: pán Peter Červeňák – 38 rokov; pán Ing. Bernhard Eckhaus – 72 rokov; pán PhDr. Miloš Křiššák, Ph.D. – 45 rokov, a pán MUDr. Ivan Schvalb – 69 rokov. Oslávencom prajeme všetko najlepšie, pevné zdravie. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **červnu** oslaví narodeniny: pani Draho-míra Krásová, nar. 5.6. – 70 let, a pani Alena Šplíchalová, nar. 30.6. – 75 let. Přejeme jim vše dobré, hlavně pevné zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO TRENČÍN

V **júnu** oslaví narodeniny: pán Juraj Bičanovský, nar. 30.6. – 53 rokov; pani Eva Héberová, nar. 23.6. – 77 rokov; pani Evita Kantor, nar. 29.6. 62 rokov; pani Ing. Natalia Kazatsker, nar. 30.6. – 72 rokov; pani Olga Rumanovská, nar. 17.6. – 84 rokov, a pán Ing. Karol Schlesinger, nar. 9.6. – 72 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

OBVINĚNÁ STÁTNÍ ZÁSTUPKYNĚ

Bývalá argentinská státní zástupkyně Viviana Feinová, která vedla vyšetřování smrti Alberta Nisman, byla v květnu obviněna ze zatajování důkazů. Nisman, prokurátor pověřený vyšetřováním bombového útoku na židovské komunitní centrum AMIA v Buenos Aires v roce 1994, při kterém zahynulo 85 lidí, zemřel 18. ledna 2015 za dosud nevyjasněných okolností. Jeho tělo bylo nalezeno několik hodin před tím, než měl před argentinskými zákonodárci předložit důkazy obviňující tehdejší prezidentku Cristinu Fernández de Kirchner a další vysoké úředníky z údajného utajování role Íránu v útoku na AMIA. Feinová tehdy prohlásila Nismanovu smrt za sebevraždu, ale v květnu 2016 uvedla, že mohl být donucen k sebevraždě. V roce 2017 vydali forenzní vyšetřovatelé zprávu, v níž napsali, že Nisman byl zavražděn, což tvrdí i židovské instituce. Feinová, které v případě uznání viny hrozí až tři roky vězení, jakékoli pochybení popřela.

ZACK POLANSKI

Ve Velké Británii se v květnu konaly komunální volby. Dle očekávání v nich výrazně ztratili zástupci tradičních stran, tedy labouristů a konzervativců, naopak posílila Strana zelených a pravicová populistická a euroskeptická strana Reform UK Nigela Farage. V čele Strany zelených stojí Zack Polanski, 43letý židovský aktivista, jenž kromě životního prostředí učinil ústředním bodem svého programu propalestinskou politiku. Ačkoli tvrdí, že antisemitismus je ve straně „naprosto nevitáný“, přes 30 kandidátů Zelených je předmětem interního stranického vyšetřování právě v souvislosti s antisemitismem. Dva kandidáti Strany zelených v Londýně byli dokonce zatčeni pro podezření z „podněcování rasové nenávisti na internetu“. Sabine Maireyová v příspěvku napsala: „Vrážet autem do synagogy není antisemitismus, je to pomsta.“ Saiqa Ali sdílel obrázek ozbrojeného muže s členkou Hamásu a sloganem „Odpor je svoboda“.

Polanski je nyní nejvýznamnějším židovským kritikem Izraele v britské politice. Vyzval k ukončení veškerého projevu zbraní Izraeli a obchodních a diplomatických vztahů s židovským státem a odsoudil premiéra Keira Starmera za spolupůvinu na zřejmé „genocidě v Gaze“.

Židovští představitelé a politici i nejvyšší představitel londýnské policie a členové jiných stran tvrdí, že Polanski v době, kdy v zemi prudce narůstá násilí proti Židům, ještě pomáhá podněcovat antisemitské nálady.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Schody spojující starou budovu Židovského muzea v Berlíně s novou, kterou navrhl Daniel Libeskind. Foto Thomas Bruns.

DESKY S OMLUVOU

27. dubna odhalili arcibiskup mechelensko-bruselský Luc Terlinden a Albert Guigui, vrchní bruselský rabín, pamětní tabule v holandštině, francouzštině, angličtině a hebrejštině v katedrále sv. Michaela a sv. Guduly v Bruselu. Desky poskytují historický kontext ke katedrálním vitrážím a obsahují omluvu za antisemitské pronásledování spojené s událostmi, které zobrazují.

Vitráže zachycují „znesvěcení hostie v Bruselu“, z něhož byli Židé obviněni v roce 1370 a které vedlo k popravám a vyhnání židovské komunity z města.

Tabule citují dokument *Nostra aetate* z roku 1969 a následné úsilí katolické církve pod vedením papeže Jana Pavla II. vyrovnat se s historickým antisemitismem. Potvrzují „závazek církve bojovat proti všem formám antisemitismu, prohlubovat dialog mezi Židy a křesťany a předávat budoucím generacím čistou paměť založenou na uznání pravdy a vzájemném respektu“.

ZRUŠENÝ KONCERT

Plánovaný charitativní koncert v Sydney, jehož cílem bylo podpořit oběti smrtelného útoku během chanukového setkání na pláži Bondi Beach loni v prosinci, byl zrušen poté, co se z něj odhlásil řecký sbor, který údajně odmítl vystoupit společně s židovským souborem.

Akce s názvem Koncert naděje a jednoty, při které měla zaznít *Balada*

o Mauthausenu, skladba symbolizující solidaritu mezi řeckými a židovskými vězni během holokaustu, byla plánována jako společné vystoupení Australian Hellenic Choir a Sydney Jewish Choir. Organizátoři však uvedli, že většina z přibližně 50 členů řeckého sboru se postavila proti spolupráci z důvodů, které popsali jako „politické“, přičemž někteří také prohlásili, že je jim vystupování s židovskými zpěváky nepřijemné. Sám ředitel sboru James Tsolakis byl rozhodnutím překvapen a komentoval to slovy, že v některých částech komunity v posledních letech zintenzivnil „prvek antisemitismu“.

Vedoucí představitelé Sydney Jewish Choir tento krok považují za součást širšího trendu vyloučení, který postihuje židovské umělce od útoků ze 7. října 2023.

POCTA DANIELU LIBESKINDOVI

V berlínském Židovském muzeu byla otevřena výstava *Between the Lines* věnovaná architektu Danielu Libeskindovi, jenž před 25 lety navrhl novou budovu této instituce. Název expozice odkazuje na základní koncept projektu: Daniel Libeskind si muzeum představuje jako průsečík dvou trajektorií: souvislé čáry, symbolu německé historie, a přerušované čáry, která představuje židovskou přítomnost, tragicky přerušenou holokaustem.

Výstava, již lze navštívit od 1. listopadu, představuje modely, dokumenty a multimediální instalace, jež vypovídají o kulturních, filozofických a osobních vlivech, jimiž se Libeskind řídil: od hudby po literaturu, od židovské filozofie po památku holokaustu. Samotná budova působí jako disonantní partitura, tvořená ostrými úhly, zalomenými liniemi a prázdnými plochami. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace *Roš chodeš*. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 6. 2026.

Cena 50 Kč (2,20 €)